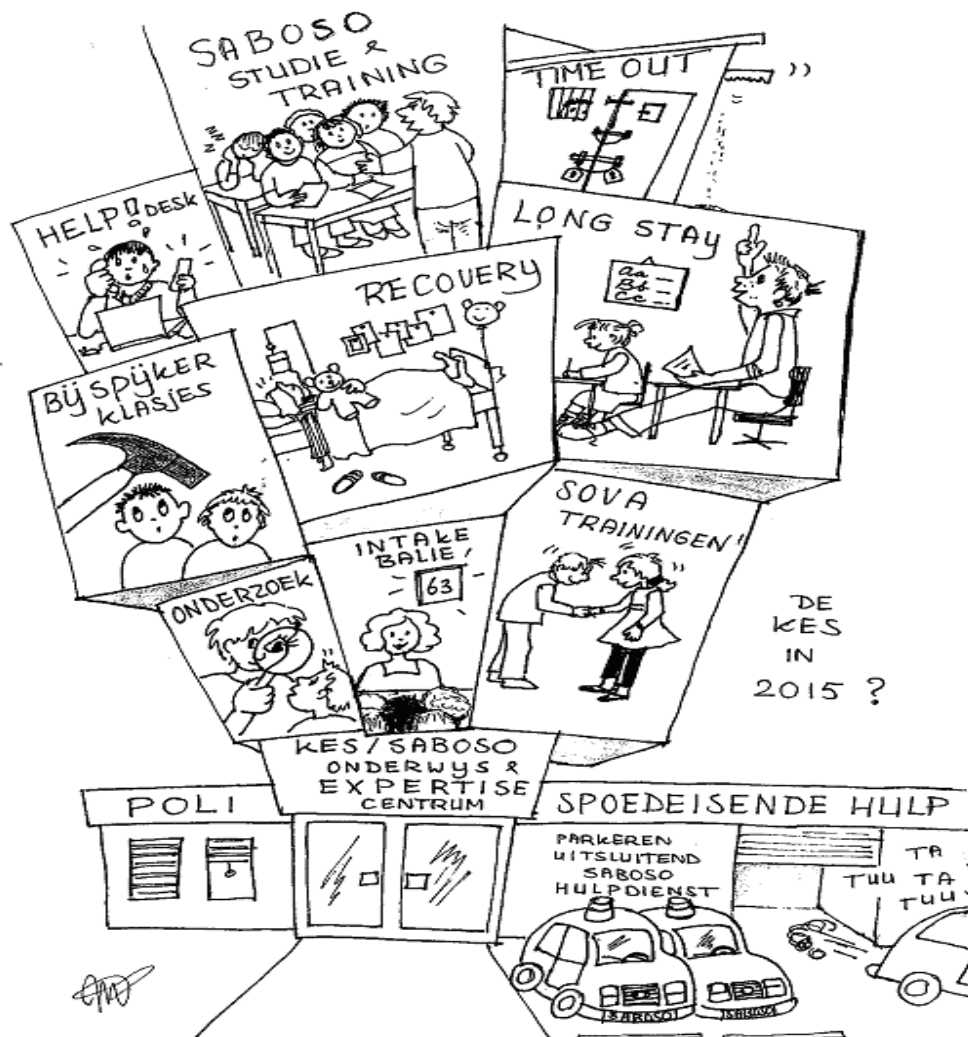


AMBULANTE RT

Een onderzoek naar de inzet van alternatieve vormen van ambulante begeleiding.



José van Dasselaar
Praktijkwerkstuk in het kader van het Fontys Opleidingscentrum voor
Speciale Onderwijszorg
M SEN Remedial Teacher, Utrecht
Begeleid door: Nettie Veeninga – Mulder
Studentnummer: 2152489
Juni 2010

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting	4
Woord Vooraf	7
1. Introductie	8
2. Situering	12
2.1 Uitgangssituatie	12
2.2 Passend Onderwijs	15
2.3 Begeleiding van zorgleerlingen	18
2.4 Co-teaching	20
2.5 Experimenten rondom Passend Onderwijs	22
2.5.1 Stichting Gewoon Anders	23
2.5.2 Het Rotsoord	25
2.5.3 Expertise Centrum SWV WSNS Rijnstreek	27
2.6 Vooruitblik	30
3. Het onderzoek	31
3.1 Opzet van mijn onderzoek	31
3.2 Onderzoeksmiddelen	31
3.3 Onderzoeksvorm	34
3.4 Analyseren van de data	35
3.5 Terugblik en vooruitblik	36
4. Data – analyse	37
4.1 Uitslag van de vragenlijst voor de Intern Begeleiders	37
4.2 Interview met de Ambulant Begeleider	43
4.3 Resultaten van het actieonderzoek	44
4.3.1 Algemeen	44
4.3.2 Hulpvraag I	45
4.3.3 Hulpvraag II	46
4.3.4 Hulpvraag III	47
4.3.5 Hulpvraag IV	49
4.4 Terugblik en vooruitblik	50

5. Conclusies	51
5.1 Uitvoering van het actieonderzoek	51
5.2 Ervaringen van de leerlingen	52
5.3 Ervaringen van de leerkrachten en de Intern Begeleiders	54
5.4 Conclusies	55
5.5 Inclusief (en Passend) Onderwijs	59
5.6 Terugblik en vooruitblik	60
6. Reflectie en aanbevelingen	61
6.1 Aanbevelingen	61
6.2 De toekomst	64
6.3 Reflectie	65
Nawoord	69
Literatuur	70
Bijlage 1: Resultaten van de vragenlijst voor de Intern Begeleiders	71
Bijlage 2: Begeleidingsplan Hulpvraag I	74
Bijlage 3: Tussenevaluatie Hulpvraag I	76
Bijlage 4: Eindevaluatie Hulpvraag I	78
Bijlage 5: Intakegesprek Hulpvraag II	80
Bijlage 6: Begeleidingsplan Hulpvraag II	82
Bijlage 7: Tussenevaluatie Hulpvraag II	84
Bijlage 8: Eindevaluatie Hulpvraag II	86
Bijlage 9: Intakegesprek Hulpvraag III	88
Bijlage 10: Tussenevaluatie Hulpvraag III	90
Bijlage 11: Intakegesprek Hulpvraag IV	92
Bijlage 12: Begeleidingsplannen Hulpvraag IV	95
Bijlage 13: Tussenevaluatie Hulpvraag IV	99
Bijlage 14: Eindevaluaties Hulpvraag IV	100

Samenvatting

In dit onderzoek zal een antwoord worden gezocht op de vraag:

Hoe kan ambulante RT worden ingezet in de begeleiding van zorgleerlingen in het samenwerkingsverband?

Opzet van het onderzoek

Ik ben dit onderzoek begonnen met het uitvoeren van een literatuurstudie naar de begeleiding van zorgleerlingen in Nederland en daarbuiten. Uit deze studie bleek dat er diverse vormen van begeleiding ingezet worden voor deze zorgleerlingen. In Nederland wordt veel gebruik gemaakt van collegiale ondersteuning, waarbij de daadwerkelijke hulp vooral nog door de leerkrachten in de klas gegeven wordt. Wel is duidelijk dat er steeds meer initiatieven en experimenten ontstaan om leerkrachten nog beter te kunnen ondersteunen en leerlingen de hulp te bieden die zij voor hun ontwikkeling nodig hebben. In Amerika wordt veelal een vorm van co-teaching ingezet om zorgleerlingen binnen het reguliere onderwijs de juiste zorg te kunnen bieden. In Nederland wordt co-teaching nog maar op kleine schaal ingezet.

Tevens heb ik in deze literatuurstudie onderzocht hoe de hulp aan zorgleerlingen op dit moment binnen ons samenwerkingsverband geregeld is. Omdat ik graag wilde weten hoe deze hulp ervaren wordt in de basisscholen, heb ik een vragenlijst opgezet over de huidige vorm van ambulante begeleiding. Aangezien dit onderzoek een kijkje in de toekomst van Passend Onderwijs neemt, heb ik ook naar hun verwachtingen en wensen voor de toekomst gevraagd. Deze vragenlijst heb ik vervolgens voorgelegd aan de ambulant begeleider van onze school, die op dit moment de meeste begeleidingstrajecten voor haar rekening neemt. Haar mening over de inzet van alternatieve vormen van ambulante begeleiding heb ik in het onderzoek meegenomen.

Uit het onderzoek onder de intern begeleiders van de basisscholen bleek dat er een duidelijke behoefte is aan extra ondersteuning in de vorm van:

- interventies door AB gericht op probleemgedrag in de klas/op het plein;
- School Video Interactie Begeleiding (SVIB);
- het geven van voorbeeldlessen naar aanleiding van een specifieke hulpvraag;
- spelbegeleiding;
- co-teaching;
- het geven van RT door de AB naar aanleiding van een specifieke hulpvraag.

In mijn onderzoek heb ik met name de laatste 2 vormen van begeleiding willen onderzoeken: co – teaching en de RT door de AB naar aanleiding van een specifieke hulpvraag.

Vervolgens ben ik mijn actieonderzoek op 4 scholen gaan uitvoeren. Acht weken lang heb ik intensief contact gehad met leerkrachten en intern begeleiders. Acht weken lang heb ik soms individueel, soms op groepsniveau met zorgleerlingen en hun leerkrachten samengewerkt. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat werkt en wat niet, heb ik met verschillende hulpvragen gewerkt, en ook verschillende vormen van begeleiding ingezet.

Ik heb reken – en lees/spellingbegeleiding gegeven, in twee gevallen gecombineerd met ondersteuning van ouder – leerkrachtgesprekken. Ik heb co – teaching uitgevoerd in een moeilijke groep, waarbij de nadruk lag op het vergroten van de sociale vaardigheden van deze groep, en ik heb coachingsgesprekken gevoerd met een leerling om hem meer bewust te maken van zijn eigen gedrag en samen te werken aan haalbare oplossingen binnen de klassensituatie.

Resultaat

De resultaten van dit onderzoek zijn lastig objectief waarneembaar. Het is moeilijk om een beginsituatie en een eindsituatie vast te stellen. Daarnaast is een periode van acht weken eigenlijk te kort om grote veranderingen te zien in het gedrag of de leerprestaties van de leerlingen. Daarom heb ik dit onderzoek willen uitvoeren als een pilot, waarbij het resultaat voornamelijk komt vanuit de evaluaties van de leerlingen, de leerkrachten, de intern begeleiders, en mijzelf als ambulant begeleider. De conclusie is dan ook dat dit onderzoek een eerste opstap is geweest naar de inzet van andere vormen van ambulante begeleiding, naast de huidige collegiale ondersteuning. Leerlingen, ouders, leerkrachten en intern begeleiders waren

enthousiast en gaven aan deze hulp graag te willen kunnen inzetten in de toekomst. Ikzelf heb gezien dat deze hulp echt een bijdrage kan leveren aan de begeleiding van zorgleerlingen, al zie ik ook dat er nog veel stappen te zetten zijn, en dat dit niet op korte termijn ingevoerd zal gaan worden.

Ik heb mijn onderzoek daarom willen afsluiten met het geven van aanbevelingen die mogelijk zullen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van deze ambulante RT.

Woord Vooraf

Sinds 2002 werk ik op de Koningin Emmaschool, een school voor speciaal basisonderwijs in Nijkerk. In die jaren heb ik veel ervaring opgedaan als groepsleerkracht. De problematiek die ik leerde kennen was divers, zowel op leer – als gedragsgebied. Interessant, ingewikkeld en uitdagend!

In 2008 kreeg ik een nieuwe uitdaging aangeboden. Ik kreeg de gelegenheid om ingewerkt te worden als ambulant begeleider binnen ons samenwerkingsverband. Mijn ervaring en kennis inzetten om leerkrachten en intern begeleiders op basisscholen te ondersteunen.

Sinds dit schooljaar ben ik bezig om zelfstandig scholen te bezoeken als ambulant begeleider. Om een nog betere ondersteuning te kunnen geven aan leerkrachten en intern begeleiders, besloot ik de opleiding Remedial Teaching te doen.

Tijdens de opleiding begon ik meer na te denken over Passend Onderwijs. Wat als dit echt realiteit wordt? Hoe gaan basisscholen dit organiseren? Wie helpt ze om zorgleerlingen de ondersteuning te bieden die ze nodig hebben om zich volledig te kunnen ontwikkelen? Hoe gaan wij dat als samenwerkingsverband organiseren, en...welke rol is daar voor mij in weggelegd?

Tenslotte rest mij nog te vermelden dat de tekening op de kaft komt van de hand van mijn collega Marijke Visser. Zij tekende hoe de Koningin Emmaschool als Expertise Centrum er in het jaar 2015 uit zou kunnen zien. Droom of werkelijkheid?? Ik heb met dit onderzoek een kijkje in de toekomst willen nemen.

Passend Onderwijs: de onderwijsvernieuwing van de 21^e eeuw?

De toekomst zal het ons leren, maar dit onderzoek draagt er hopelijk aan bij dat wij als SBO voorbereid zijn!

José van Dasselaar
Amersfoort, juni 2010

Hoofdstuk 1 Introductie

In het schooljaar 2009/2010 ben ik begonnen met nieuwe taken in mijn werk. Naast het werk als groepsleerkracht op de Koningin Emmaschool, een school voor speciaal basisonderwijs (SBO), ben ik begonnen als Ambulant Begeleider binnen ons samenwerkingsverband, en als Remedial Teacher op de Koningin Emmaschool. De Koningin Emmaschool bezint zich momenteel op de functie die de school zal moeten gaan vervullen als Passend Onderwijs daadwerkelijk doorgevoerd zal worden. De school wil graag een Expertise Centrum worden, waar basisscholen om hulp en advies kunnen vragen op diverse vakgebieden. De manier van hulp bieden zal veranderen ten opzichte van de huidige vorm van begeleiden.

Op dit moment is de school bezig om een inventarisatie te maken van de mogelijkheden die de school heeft om een Expertise Centrum te worden binnen het samenwerkingsverband. Verschillende varianten van hulp en begeleiding zijn daarbij mogelijk.

Een van deze varianten is een combinatie van Ambulante Begeleiding en Remedial Teaching. De rol van de begeleider wordt zo uitgebreid dat deze ook daadwerkelijk in de klas, met de leerkracht en leerling(en) aan het werk gaat.

Voor dit meesterstuk zal ik een onderzoek uitvoeren waarbij bekeken wordt hoe effectief een combinatie van Ambulante Begeleiding en Remedial Teaching is.

Mijn onderzoeksvraag luidt als volgt:

Hoe kan ambulante RT worden ingezet in de begeleiding van zorgleerlingen in het samenwerkingsverband?

Voor mijn onderzoek zal ik een drietal kinderen met diverse hulpvragen gaan begeleiden binnen de basisschool en in de klas. Uit het onderzoek moet blijken of deze vorm van begeleiding iets toevoegt aan de huidige vorm van Ambulante Begeleiding. De ervaringen van de betreffende leerkracht(en) en Intern Begeleiders op de basisscholen is daarbij van groot belang. Uiteindelijk hoop ik naar aanleiding van deze 3 begeleidingstrajecten een advies te kunnen formuleren richting de directie en het team van de Koningin Emmaschool en de manager van het samenwerkingsverband. Mocht blijken dat deze begeleidingstrajecten inderdaad een positief effect hebben gehad op de begeleiding van zorgleerlingen op de basisschool,

dan is het streven om deze vorm van begeleiding aan te bieden aan alle basisscholen binnen het samenwerkingsverband. Een en ander hangt echter ook samen met de financiële en personele middelen die beschikbaar zijn voor de begeleiding van de zorgleerlingen. In dit onderzoek houd ik mij niet bezig met de vraag of deze vorm van begeleiding financieel haalbaar is. Naar aanleiding van de conclusies van dit onderzoek kan daarover verder gepraat worden.

Mijn verwachting is dat leerkrachten en Intern Begeleiders een positief beeld zullen krijgen van deze vorm van begeleiding. Ze hoeven immers niet meer alleen met de tips en adviezen aan de slag. Ze krijgen daadwerkelijke hulp aangeboden. Op deze manier is de samenwerking nog intensiever en zullen de effecten van de hulp ook groter zijn. Ik verwacht echter ook dat die intensievere samenwerking uitdagingen zal bieden. Er zal een duidelijk begeleidingsplan opgesteld moeten worden en ook zullen er concrete afspraken gemaakt moeten worden over wie verantwoordelijk is voor welk onderdeel van de begeleiding.

In mijn onderzoek wil ik antwoord op de volgende subvragen die betrekking hebben op de ambulante begeleiding binnen SABOSO¹:

Subvragen:

- 1. Hoeveel scholen maken gebruik van de ambulante begeleiding?*
- 2. Welke kenmerken hebben de leerlingen die begeleid worden?*
- 3. Wat is de procedure voor hulpverlening aan zorgleerlingen?*
- 4. Welke vormen van begeleiding worden er geboden?*
- 5. Hoe ervaren de leerkrachten de ambulante begeleiding?*
- 6. Hoe ervaren de ambulant begeleiders hun werk?*
- 7. Hoe wordt een kind aangemeld?*

Ook wil ik onderzoeken hoe andere scholen en begeleidingsdiensten de hulp aan zorgleerlingen vormgeven.

¹ SABOSO is de afkorting voor: het Protestants Christelijk **S**amenwerkingsverband **B**asis**O**nderwijs **S**peciaal **O**nderwijs voor de regio Nijkerk/Putten.

Subvragen:

- 1. Hoe vindt de begeleiding van zorgleerlingen vanuit andere SBO scholen plaats?*
- 2. Welke vormen van begeleiding worden er aangeboden vanuit de REC's²?*
- 3. Welke experimenten worden er uitgevoerd ten behoeve van andere begeleiding van zorgleerlingen?*
- 4. Hoe wordt internationaal gezien gewerkt aan de begeleiding van zorgleerlingen?*
- 5. Wat zijn de resultaten van al deze verschillende vormen van begeleiding?*

Tevens wil ik onderzoeken welke invloed de mogelijke toekomst van passend onderwijs op de begeleiding van zorgleerlingen heeft?

Subvragen:

- 1. Wat is passend onderwijs?*
- 2. Welke uitdagingen, met name op het gebied van zorg, staan de basisscholen te wachten in passend onderwijs.*
- 3. Hoe ziet de toekomst van het SBO eruit als passend onderwijs doorgevoerd wordt?*
- 4. Welke vormen van begeleiding zouden mogelijk ingezet kunnen worden om zorgleerlingen het juiste onderwijs aan te bieden?*

² REC is de afkorting voor: **R**egionaal **E**xpertise **C**entrum. Deze REC's horen bij de clusters 1 t/m 4. REC 1: Onderwijs voor slechtzienden; REC 2: Onderwijs voor Spraak/Taalproblemen; REC 3: Onderwijs voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen/Langdurige Zieken; REC 4: Onderwijs voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen/Kinderen met aan autisme verwante stoornissen.

Tenslotte wil ik onderzoeken wat ambulante RT kan toevoegen in de begeleiding van zorgleerlingen op de basisschool.

Subvragen:

- 1. Zijn er resultaten en ervaringen bekend vanuit andere scholen en begeleidingsdiensten die deze vorm van begeleiding aanbieden of hebben aangeboden?*
- 2. Uit welke vormen kan de ambulante RT bestaan?*
- 3. Voor welke hulpvragen is de ambulante RT geschikt?*
- 4. Hoe staan de Intern Begeleiders tegenover het experiment van de ambulante RT?*
- 5. Welke randvoorwaarden zijn nodig om de ambulante RT tot een succes te maken?*

Ik voer mijn onderzoek uit door een enquête te houden onder alle intern begeleiders van het samenwerkingsverband SABOSO. Ook houd ik een interview met de andere 2 ambulante begeleiders van de Koningin Emmaschool. De uitkomsten geven mij informatie over de beginsituatie en de mogelijke verbeterpunten voor de ambulante begeleiding.

Daarna ga ik aan het werk met een drietal hulpvragen vanuit de basisscholen. Ik voer een intakegesprek met de intern begeleider, voer een observatie uit in de groep, en stel een begeleidingsplan op. Vervolgens ga ik 8 weken aan de slag met het kind/de groep. Na 4 weken voer ik met de leerkracht een tussenevaluatiegesprek, en na 8 weken een eindevaluatie met de intern begeleider en de leerkracht.

Hoofdstuk 2 Situering

2.1 Uitgangssituatie

De Koningin Emmaschool maakt deel uit van het samenwerkingsverband SABOSO. Dit samenwerkingsverband is in 1992 opgestart als het Protestants Christelijk **Samenwerkingsverband BasisOnderwijs Speciaal Onderwijs** voor de regio Nijkerk/Putten. Het verband bestaat uit 24 basisscholen, waarvan de Koningin Emmaschool de enige Speciale Basisschool is. Rond de 4200 leerlingen krijgen onderwijs op een van deze scholen. De Koningin Emmaschool heeft dit schooljaar 134 leerlingen. De verwachting is dat dit aantal in de komende jaren zal afnemen.

De doelstelling van SABOSO was bij de start: 'een samenhangend geheel van zorgvoorzieningen binnen en tussen basisscholen en in samenwerking met speciale scholen voor basisonderwijs te realiseren en wel zodanig dat zoveel mogelijk leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken' (Min. v. O,C & W, 1998, wet 1, art. 18). Vanaf 1999 werden de doelen bijgesteld: 'verdere naamsbekendheid, de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goede zorg voor alle leerlingen en een toenemend inzicht in de wederzijdse afhankelijkheid'.³

³ (www.saboso.nl)

Belangrijk bij deze gezamenlijke verantwoordelijkheid is de procedure die gevolgd wordt als blijkt dat de ontwikkeling van een kind op een of meerdere ontwikkelingsgebieden stagneert. Om deze procedure transparant te houden wordt er gewerkt met het volgende stappenplan.

Procedure hulpverlening aan kinderen.

Stap	Wie	Activiteit
1	Leerkracht	Extra hulp
2	IB/ leerkracht Leerlingbegeleider of Begeleider SBO	Bespreken zorgleerlingen Leerlingbespreking Verhelderen hulpvraag Vaststellen doelen en activiteiten Opstellen hulpplan
3	IB/ leerlingbegeleider of Begeleider SBO	Advisering inzake indienen hulpvraag Verhelderen/Afbakenen hulpvraag
4	Zorgteam Zorgloket	Toewijzen van zorg in de school: - psychologisch, ped.didactisch onderzoek - schoolmaatschappelijk werk - preventieve ambulante begeleiding
5	SBD Centraal Nederland/ Eduniek/ SBO	Uitvoeren van hulp Geïntegreerde vorm van hulpverlening
6	IB/ leerkracht	Besluitvorming aanmelding PCL Opstellen Onderwijskundig Rapport
7	PCL	Besluitvorming toelaatbaarheid SBO
8	Ouders	Plaatsing SBO-voorziening

Uit voorgaand stappenplan blijkt dat leerkrachten en intern begeleiders eerst binnen de school de hulp bieden die zij zelf kunnen verlenen. Heel vaak is de school prima in staat om zelf deze hulp te bieden. Maar soms zijn hulpvragen zo complex, of is er zodanig specifieke kennis nodig, dat er hulp van buitenaf ingeroepen wordt.

Als ambulant begeleider ben ik betrokken bij de begeleiding van een aantal zorgleerlingen van de basisscholen van ons samenwerkingsverband. Tijdens die begeleiding probeer ik leerkrachten zoveel mogelijk te ondersteunen met adviezen en tips op maat, zodat zij het kind de juiste hulp kunnen bieden. Ook ondersteun ik intern begeleiders en leerkracht(en) in de processen richting externen. Te denken valt aan onderzoeken bij schoolbegeleidingsdiensten, Bureau Jeugdzorg, MEE of een gang richting de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) of Commissie voor de Indicatiestelling (CvI). Als begeleider ga ik niet daadwerkelijk met het kind aan de slag.

Mocht na verloop van tijd blijken dat de hulp die geboden wordt niet voldoende is, dan wordt onderzoek van de schoolbegeleidingsdienst aangevraagd. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn diverse opties mogelijk:

1. Het kind blijft op de basisschool, met de hulp die het kind nodig heeft, en een mogelijke aanpassing in het onderwijsaanbod.
2. Het kind wordt verwezen naar de SBO.
3. Er wordt een indicatie bij het CvI aangevraagd voor een rugzakje of een verwijzing naar het Speciaal Onderwijs.

Doordat de CvI de criteria voor het verkrijgen van een indicatie voor het Speciaal Onderwijs blijven aanscherpen, komen er steeds complexere hulpvragen terecht bij het Speciaal Basisonderwijs. Het SBO krijgt de verantwoordelijkheid om de juiste hulp te bieden aan deze kinderen en aan hun leerkrachten.

2.2 Passend onderwijs

In Nederland, en ook daarbuiten, wordt volop de discussie gevoerd over zorgleerlingen in de reguliere basisschool. Waar andere landen in Europa kiezen voor inclusief onderwijs, is men in Nederland voorzichtiger.

Heel kort wil ik het verschil tussen inclusief en passend onderwijs toelichten. Inclusief onderwijs is het geven van onderwijs aan **alle** kinderen op **dezelfde** school. Kinderen leren van elkaar en accepteren elkaars beperkingen. Door kinderen met beperkingen buiten te sluiten van het reguliere onderwijs doe je alle kinderen tekort. Niet iedereen is het met deze opvatting eens. Veel onderwijskrachten, maar ook ouders zijn van mening dat het voor sommige kinderen beter is om op het speciaal onderwijs les te krijgen. De kleine groepen, de individuele aandacht, de kennis en deskundigheid van speciale leraren zijn zo belangrijk voor deze kinderen, dat je ze tekort zou doen, door ze in een reguliere groep op een basisschool te plaatsen. Dit is passend onderwijs. Een slogan die in Nederland veel gebruik wordt, om passend onderwijs te verklaren is:

Regulier als het kan, speciaal als het moet.

Vanuit het ministerie van Onderwijs wordt er hard gewerkt aan een mogelijke toekomst van passend onderwijs. Volgens staatssecretaris Dijkema worden teveel kinderen doorverwezen naar het speciaal onderwijs, 'zonder dat wordt gekeken naar wat we in het reguliere onderwijs kunnen veranderen om leraren beter toe te rusten om kinderen met verschillende capaciteiten onderwijs te geven.'⁴ Het onderwijs moet daarom weer toegankelijk worden voor het grootste gedeelte van alle leerlingen.

⁴ Notitie: Heroverweging passend onderwijs, staatssecretaris S. Dijkema, november 2009

“Ieder schoolbestuur heeft de verantwoordelijkheid een passend onderwijszorgarrangement aan te bieden aan iedere leerling die zich bij een school van dat schoolbestuur aanmeldt of bij een school van dat bestuur is ingeschreven. Als een school een bepaald arrangement niet zelf in huis heeft, moet het bestuur van die school in samenwerking met besturen die dit arrangement wel kunnen aanbieden zorgen dat de leerling dat onderwijsarrangement aangeboden krijgt, met een gemotiveerde doorverwijzing.”⁵

Maar deze omwenteling in het denken gaat niet vanzelf. Veel experimenten en pilots worden opgestart, maar er zijn ook nog zeer veel scholen en dus leerkrachten voor wie passend onderwijs een ver-van-mijn-bed-show is. Terwijl zij het zullen moeten gaan waarmaken! De Evaluatie – en adviescommissie Passend Onderwijs (de ECPO) geeft aan dat scholen nog niet voldoende in beeld hebben wat passend onderwijs concreet gaat betekenen. Passend onderwijs lijkt vooral op bestuurlijk niveau te spelen, maar dringt niet door in de dagelijkse praktijk.

Naast deze kritische noot van de evaluatiecommissie zijn ook besturen, inspectie en ouderorganisaties kritisch over de koers die passend onderwijs volgt.

Het ministerie van Onderwijs stelt daarom de koers bij. Aan de nieuwe koers liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

1. Terug naar de zorgplicht.

Het streven is een systeem dat leerlingen zoveel mogelijk binnen het reguliere onderwijs houdt. Daarom zijn reguliere besturen verplicht om een zo goed mogelijk zorgaanbod te leveren. Waar zij dat niet alleen kunnen, werken zij samen.

2. Zichtbare effecten.

Het geld en de moeite die wordt gestoken in Passend onderwijs moet zichtbaar rendement opleveren.

3. Transparante inzet middelen in de klas.

De investeringen moeten ook zichtbaar worden in de klassen en niet gestoken worden in onnodige overhead.⁶

⁵ Vernieuwing zorgstructuren in het funderend onderwijs”, september 2005

⁶ Dossier Passend Onderwijs, www.balansdigitaal.nl

Het samenwerkingsverband SABOSO is op verschillende terreinen bezig met de ontwikkelingen rondom passend onderwijs. Een van deze ontwikkelingen is de start van het Zorgloket, waarbij de ambulant begeleiders van de verschillende REC's in overleg met de SBO en de onderwijsbegeleidingsdiensten, afhankelijk van de zorgvraag en de onderwijsbehoeften van het kind, de juiste route uitstippelen om passende begeleiding te ontvangen.

Basisscholen kunnen leerlingen melden of aanmelden (zie volgende tabel).

Melding van zorg Geen actie Zorgloket	* De leerling krijgt al extern onderzoek/ hulp. * Op dit moment wordt (nog) geen inzet van het Zorgloket gevraagd maar naar verwachting zal dit t.z.t. wel nodig zijn.
Aanmelding voor zorg Actie zorgloket gevraagd	A: Hulp binnen SWV Saboso Waarschijnlijk kan het kind binnen het domein van het samenwerkingsverband geholpen worden (regulier basisonderwijs of SBO)
	B: Ondersteuning bij voortraject doorverwijzing naar REC 2, 3 of 4

De leerlingen die aangemeld zijn voor zorg, en horen in categorie A (hulp binnen SWV SABOSO), komen in aanmerking voor ambulante begeleiding van SABOSO. In eerste instantie is de ambulante begeleiding gericht op de voortgang van onderwijs op de basisschool. De aangewezen ambulant begeleider neemt contact op met de basisschool voor een eerste observatie en een oriënterend gesprek. Naar aanleiding van dit eerste bezoek worden verdere afspraken gemaakt. In de meeste gevallen vindt er eens in de 6-10 weken overleg plaats met de leerkracht en intern begeleider. Ook worden regelmatig observaties gedaan om de vorderingen in de klas goed te kunnen volgen. De leerkracht/IB maakt naar aanleiding van de tips en adviezen die gegeven zijn in het gesprek een handelingsplan en gaat met deze tips en adviezen aan de slag. Soms is er meer hulp nodig. In dat geval kan doorverwezen worden naar instanties en therapeuten als MEE, Bureau Jeugdzorg, Logopedie, Caesartherapie, Speltherapie, enz.

Pas als blijkt dat deze ambulante begeleiding niet voldoende is om het kind het juiste onderwijs te bieden, wordt een verwijzing naar de SBO of een andere vorm van speciaal onderwijs overwogen.

Mocht passend onderwijs werkelijk de vorm krijgen die het ministerie van Onderwijs nastreeft, dan zal het percentage verwijzingen nog lager worden (is nu ongeveer 2%) en zullen dus meer zorgleerlingen op de basisschool blijven. Een gevolg daarvan zal zijn dat de basisschool meer hulp binnen de school nodig zal hebben om aan de onderwijsbehoeften van deze kinderen te voldoen.

2.3 Begeleiding van zorgleerlingen

Ambulant begeleiders zijn vanaf het begin van Weer Samen Naar School betrokken bij de begeleiding van zorgleerlingen. Deze begeleiding heeft een ontwikkeling doorgemaakt die beschreven wordt door Rob Boerman in zijn artikel: 'Hoe een ambulant begeleider voor beweging zorgt.'

In de beginjaren (vanaf 1985) ging het vooral om directe, individuele leerlingbegeleiding. Een leraar van een school voor speciaal onderwijs, 'de ambulant begeleider', nam de leerling apart en oefende lesstof waar deze individuele leerling moeite mee had. Scholen begonnen zich te verzetten tegen deze vorm van begeleiding. 'Op deze manier werd ambulante begeleiding niet effectief ingezet, er werd geen of onvoldoende verbinding met de groepsleraar gemaakt en het speciale van de leerling werd teveel benadrukt.'⁷

Vanaf 1995 werd de ambulant begeleider als gevolg van dit verzet meer en meer een coach voor de leerkracht. De ondersteuning van de leerkracht was de belangrijkste taak van de ambulant begeleider.

Tegenwoordig wordt de begeleiding gegeven aan de hand van een begeleidingsplan. In het begeleidingsplan worden activiteiten als: 'informatieoverdracht, voortgangscontrole van het handelingsplan en de ontwikkeling van de leerling, gesprekken met de leraar, coördinatie van de begeleiding van deze leerling en het aanreiken van specifieke methodieken en materialen.'⁸

⁷ Hoe een ambulant begeleider voor beweging zorgt, R. Boerman, p. 15, VHZ februari 2008

⁸ Hoe een ambulant begeleider voor beweging zorgt, R. Boerman, p. 16, VHZ februari 2008

Met de vernieuwingen die Passend Onderwijs met zich mee zal brengen, en de groeiende hulpvragen van zorgleerlingen lijkt het niet meer dan logisch, dat een nieuwe bezinning op de vraag: hoe ambulante begeleiding het meest effectief is, op zijn plaats is.

Rob Boerman schetst aan het eind van zijn artikel de nieuwe ambulant begeleider die op verschillende niveaus aan het werk is: leerling, klas, school en het samenwerkingsverband. Voor dit onderzoek zijn met name zijn conclusies op het niveau van de leerling en de klas van belang. Deze vorm van begeleiding, die co-teaching genoemd wordt, staat hieronder op deze twee niveaus beschreven.

Niveau van de leerling

De hulp voor de zorgleerling gaat uit van de onderwijsbehoeften van deze leerling. De school is verantwoordelijk voor het geven van deze zorg, en de ambulant begeleider stelt zijn kennis en ervaring ter beschikking om te voldoen aan de specifieke onderwijsbehoeften. Dit gebeurt in samenspraak met de leerkracht en de school. De leerkracht gaat samen met de ambulant begeleider aan het werk in de klas. De ambulant begeleider hoeft zich niet alleen te richten op de zorgleerling, maar kan zijn hulp breder inzetten. Een andere mogelijkheid is dat 'de leraar zich kan richten op de leerlingen met extra zorgvragen en de ambulant begeleider de reguliere taken van de leraar voor dat moment overneemt.'

Niveau van de groep

De ambulant begeleider heeft geen passieve rol in de klas. Het is positief voor zowel leerlingen als leraren dat er meerdere leraren in de klas aanwezig zijn. Voor de leerlingen, omdat zij meer hulp en ondersteuning kunnen krijgen. Voor de leraren, omdat men van elkaar kan leren. Het achteraf bespreken van de les kan dan een bijdrage leveren aan het vergroten van de kennis en de vaardigheden van een leraar. Belangrijk bij deze vorm van co-teaching is het respecteren van elkaars rol. De ambulant begeleider is niet de groepsleraar en zal zich ook niet als zodanig moet opstellen.⁹

⁹ Hoe een ambulant begeleider voor beweging zorgt, R. Boerman, p. 17/18, VHZ februari 2008

In deze paragraaf is in algemene zin de begeleiding van zorgleerlingen geschetst. Toch onderscheiden scholen en begeleidingsdiensten zich in alternatieve manieren van begeleiding. In de volgende paragrafen wil ik een aantal van deze alternatieven en de ervaringen die over deze vormen van begeleiding bekend zijn beschrijven.

2.4 Co-teaching

Hierboven is al kort geschreven over co-teaching. Meer en meer is deze vorm van lesgeven zichtbaar op scholen. Vooral in landen als de Verenigde Staten, Engeland, Ierland en een aantal andere Europese landen wordt er met co-teaching gewerkt. Maar ook in Nederland zijn er een aantal scholen die al op deze manier werken. Co-teaching lijkt de vorm van begeleiding van de toekomst te worden.

Co-teaching is: 'two or more people sharing responsibility for teaching some or all of the students assigned to a classroom.'¹⁰

Meestal zal het gaan om de groepsleerkracht met een leraar die ervaring heeft met kinderen met specifieke onderwijsbehoeften.

In de Verenigde Staten wordt al veel gewerkt met deze vorm van onderwijzen. Op het internet zijn diverse filmpjes te zien waarin leerkrachten te zien zijn die verschillende vormen van co-teaching hanteren. Een aantal leerkrachten geven aan dat zij op deze manier veel effectiever lesgeven, en alle kinderen (dus niet alleen de zorgleerlingen) meer hulp en ondersteuning kunnen krijgen.¹¹

Er zijn diverse vormen van co-teaching mogelijk:

*** Parallel teaching:** Twee leerkrachten geven tegelijkertijd aan een gedeelte van de groep les. Dezelfde les wordt op hetzelfde moment door twee leerkrachten gegeven. Vooral voor grote groepen is deze vorm zeer geschikt.

*** Team teaching:** De leerkrachten delen samen de verantwoordelijkheid voor een goede les. Ze vullen elkaar aan, helpen en brengen eigen ideeën in. Belangrijk is wel dat deze leerkrachten echt als een team kunnen werken.

*** One teach, one drift:** Een leerkracht geeft de les, de ander loopt rond om leerlingen te helpen.

¹⁰ What is co-teaching? p.3

¹¹ Filmpjes zijn te vinden op www.youtube.com, met als zoekterm: co-teaching video's.

* **One teach, one observe:** Een leerkracht geeft de les, de ander observeert de leerlingen die aan het werk zijn. Doel is dat de leerkrachten meer te weten komen over hoe de leerlingen leren, zodat de lessen beter kunnen aansluiten bij hun behoeften.

* **Station or center teaching:** Iedere leerkracht geeft les aan een groepje kinderen aan een instructietafel of op een werkplek. De leerlingen werken in groepen.

* **Alternative teaching:** Een leerkracht geeft de les aan een grote groep, de ander neemt een klein groepje met specifieke onderwijsbehoeften apart. Ze kunnen extra uitleg krijgen, maar in deze vorm is er ook ruimte voor kinderen die juist meer uitdaging aan kunnen. Bij deze vorm is het wel van belang dat er niet te vaak alleen kinderen met een achterstand apart worden genomen. Ze hebben dan geen voordeel meer van de leerlingen die de leerstof sneller oppikken. Regelmatig gemengde groepen apart nemen geeft het beste resultaat.¹²

Niet alle vormen zijn even effectief te noemen. Voor het basisonderwijs worden vooral de laatste 2 varianten gebruikt. Maar ook de andere vormen komen in alle niveaus van het onderwijs voor.

Sandra Koot gaat in haar onderzoek naar co-teaching uit van vier vormen van co-teaching:

1. **Ondersteunende co-teaching:** De leerkracht geeft de les, de begeleider ondersteunt.
2. **Parallel co-teaching:** Er wordt aan 2 groepen binnen de klas lesgegeven. De ene groep krijgt les van de eigen groepsleerkracht, de andere groep van de begeleider.
3. **Teamteaching:** Leerkrachten wisselen ervaring en kennis uit. Verschillende leerkrachten kunnen voor een groep staan, geven les in vakken waar ze in uitblinken.
4. **Complementaire co-teaching:** Leerkracht en begeleider staan gelijkwaardig voor de groep. Ze vullen elkaar aan. De leerkracht neemt gedrag over van de begeleider. Ze leren van elkaar.¹³

¹² Co-teaching in the classroom.

¹³ Workshop 'Co-teaching' op de conferentie 'beter begeleiden' LBIB/LBAB, 13-01-2010

Uit het onderzoek van Sandra Koot blijkt co-teaching een positieve bijdrage te kunnen leveren aan het optimaliseren van leerkrachtgedrag, klassen – en gedragsmanagement. Naar aanleiding van haar bevindingen heb ik de scholen van ons samenwerkingsverband gevraagd naar de mogelijkheden van co-teaching binnen hun school. Uit de enquête blijkt dat 6 van de 15 scholen co-teaching zien als een begeleidingsvorm die geschikt is voor hun school. Toch gaven 4 van deze 6 scholen aan op dit moment geen leerkrachten te hebben die zich open durven of willen stellen voor deze vorm van begeleiding. Dat is ook wel te verklaren. Co-teaching vraagt een open, kwetsbare houding van leerkrachten. Er komt een buitenstaander binnen de klas, die niet alleen tips en adviezen geeft, maar ook daadwerkelijk in de klas aan het werk gaat. Dat kan bedreigend over komen. Daarnaast leggen een te groot aantal leerkrachten de hulpvraag nog teveel buiten zichzelf. Het probleem ligt volledig of in ieder geval grotendeels bij de leerling. De leerkracht blijft daarbij buiten schot. Een co-teacher in de klas is niet de oplossing voor deze leerkrachten. Dat is jammer, want vaak ligt het probleem niet alleen bij de leerling. Ook leerkrachtgedrag is een belangrijke factor binnen de hulpvraag van de zorgleerlingen. Leerkrachten zullen over deze drempel moeten, voordat deze vorm van begeleiding ingevoerd kan worden. Dit vraagt ook een belangrijke houding van de intern en ambulant begeleiders. Zij zullen leerkrachten het vertrouwen moeten geven dat samen werken niet bedreigend of zinloos is, maar juist stimulerend voor alle betrokkenen.

2.5 Experimenten rondom Passend Onderwijs

Naast het co-teachen, zijn er nog andere vormen van ondersteuning van leraren en begeleiding van zorgleerlingen mogelijk. In Nederland zijn veel initiatieven te vinden van scholen/samenwerkingsverbanden die in het kader van passend onderwijs een nieuwe vorm van begeleiding toepassen. Maar ook REC's werken met ambulante begeleiding. Hoe vindt de begeleiding bij deze scholen/REC's plaats en wat zijn de effecten van deze hulp? Omdat niet alle vormen in dit onderzoek beschreven kunnen worden heb ik een selectie gemaakt, die ik in deze paragraaf wil beschrijven.

1. Stichting Gewoon Anders

Stichting Gewoon Anders is een stedelijk, clusteroverstijgend expertisecentrum voor speciale onderwijsondersteuning en onderwijs in Almere.

Een van de doelstelling van Stichting Gewoon Anders is:

Leerlingen met een handicap of stoornis, kunnen samen met andere leerlingen, thuisnabij onderwijs volgen op een school voor regulier onderwijs.

Stichting Gewoon Anders is een experiment. Dit zit vooral in de alternatieve onderwijsmodellen die gecreëerd worden vanuit een visie van integratie en met oog voor de keuzevrijheid van ouders.

Wat biedt Stichting Gewoon Anders?

Een casemanager van de stichting start met de ondersteuning aan leerling, ouders en de school. Deze casemanager bespreekt welke mogelijkheden er op school al zijn. Ook de ouders kunnen hun inbreng hierin doen. Welke wensen of ideeën hebben zij?

Er vindt directe ondersteuning in de klas plaats. Dit gebeurt door middel van observaties, coaching, etc. Ook wordt er voorlichting aan schoolteams verzorgd.

Er wordt met drie verschillende onderwijsvormen gewerkt:

1. Kind in groep: *De leerling gaat naar de reguliere basisschool in de buurt en neemt daar zoveel mogelijk deel aan het gewone onderwijsprogramma. De leerkrachten van deze school en de ouders krijgen begeleiding van de casemanager. Voor de leerling wordt hulp op maat geboden. Dit kan bijvoorbeeld gegeven worden door een speciale leerkracht of onderwijsassistent van stichting Gewoon Anders. Het is ook mogelijk dat de formatie naar de school zelf gaat en dat deze zelf de hulp aan het kind verzorgt.*
2. Groep in school: *De leerling gaat naar een reguliere basisschool, maar krijgt onderwijs in een speciale groep. Dit is een kleine groep (ongeveer 12 kinderen) kinderen met soortgelijke handicaps of stoornissen. Onderwijs en inrichting is zoveel mogelijk aangepast. Een speciale leerkracht verzorgt het onderwijs. De leerlingen doen zoveel mogelijk mee met de activiteiten van de school. Stichting Gewoon Anders biedt ondersteuning en begeleiding door een logopedist en een casemanager.*

3. Groep gekoppeld aan school: *Voor een kleine groep leerlingen zijn de 2 hiervoor genoemde modellen niet haalbaar. De hulpvraag en/of problematiek is zo specifiek dat deze leerlingen aangewezen zijn op onderwijs in een speciale voorziening. Het onderwijs vindt plaats op een aparte locatie. Sommige leerlingen integreren bijvoorbeeld een dagdeel per week op een reguliere school.*

Ervaringen

Ongeveer 70% van leerlingen met een indicatie krijgt les op een reguliere basis- of voorgezet onderwijsschool. Dat is ruim boven de vooraf gestelde integratie-doelstelling van 50%.

Er zijn enkele onderzoeken gedaan naar het effect dat integratie heeft op de cognitieve ontwikkeling van klasgenoten zonder beperking. De resultaten van deze onderzoeken laten zien dat er geen vermindering van de cognitieve ontwikkeling optreedt bij leerlingen zonder beperkingen, wanneer zij in dezelfde klas zitten als een leerling met beperkingen. Ze ondervinden geen nadeel van de aanwezigheid van leerlingen met beperkingen in een klas, bijvoorbeeld omdat er andere werkwijzen worden gehanteerd. Bovendien blijkt dat andere leerlingen in sociaal opzicht juist kunnen leren van de zorgleerlingen, hun beeldvorming wordt positief beïnvloed. Ouders zijn positief over de begeleiding van Gewoon Anders, maar ook kritisch. Ouders willen ook graag meer betrokken zijn bij de inhoud van de handelingsplannen voor hun kind. Het verschilt per school hoe de communicatie verloopt. Gewoon Anders en de scholen gaan hier verder over in gesprek hoe beter aan de wensen van ouders tegemoet kan worden gekomen.¹⁴

¹⁴ www.stichtinggewoonanders.nl

2. Het rotsoord

Het rotsoord is een organisatie voor Speciaal Onderwijs (SO), Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) en Ambulante Dienstverlening, voor leerlingen met auditieve en/of communicatieve beperkingen. Het Rotsoord is onderdeel van een overkoepelende landelijke organisatie. Deze organisatie bestaat uit: de Koninklijke Effatha Guyot Groep, Viataal en Sint Marie.

De Ambulante Dienstverlening van het Rotsoord is een zelfstandige dienst. De dienst is gevestigd in de school en maakt gebruik van de materialen en faciliteiten van de school. Zo houden de begeleiders contact met hun doelgroep en met de medewerkers van de diverse disciplines van de school.

Het Rotsoord verleent, onder andere, de volgende vormen van dienstverlening:

1. Ambulante onderwijskundige begeleiding: ook wel bekend als 'het rugzakje'.
2. Begeleiding bij terugplaatsing naar regulier onderwijs.
3. Preventieve begeleiding
4. Consultatie
5. Begeleidingarrangementen:
 - remedial teaching bij lees en/of spellingsproblemen;
 - psychologische en/of dyslexie onderzoeken;
 - trainen op maat, coachen van leerkrachten door SVIB of speciale leesbegeleiding;
 - invulling geven aan specifieke ondersteuningsuren voor leerlingen met ambulante onderwijskundige begeleiding.
6. Cursussen, zoals Kids'Skills of 'Autisme in de klas'
7. Steunpunt Autisme: Directies, leerkrachten en Intern Begeleiders die behoefte hebben aan informatie over autisme in het algemeen, of problemen ondervinden in de omgang met leerlingen met autisme kunnen bij het steunpunt terecht.
8. Ondersteuning bij het vinden van werk: 'Werkpad'. Werkpad is een specialistisch, landelijk opererend re-integratiebedrijf met vestigingen in het hele land.¹⁵

¹⁵ Het Rotsoord Ambulante Dienstverlening – informatiebrochure

Ervaringen

Ambulant begeleiders vanuit het Rotsoord geven aan dat het contact met de leerlingen bijdraagt aan de begeleiding van deze leerlingen. Dankzij het werken met de leerlingen die begeleid worden, heeft de ambulant begeleider een beter overzicht van de mogelijkheden van de leerling en houdt hij de leerdoelen goed in het oog. Een kwaliteitsonderzoek is op dit moment nog gaande, en wordt vanaf eind maart 2010 openbaar gemaakt.

3. Expertisecentrum SWV WSNS Rijnstreek

Visie

De visie van het expertisecentrum SWV WSNS Rijnstreek is: kinderen zoveel mogelijk op de school om de hoek

Dat vraagt:

- bekwame leerkrachten;
- attitude afstemming;
- ondersteuning van leerkrachten;
- professionele consultatie;
- “zorg” kunnen uitbesteden
- goed geleide scholen.

De volgende randvoorwaarden worden hiervoor gecreëerd:

- versterking van basiszorg;
- uitbreiding van breedtezorg;
- klein specialistisch sbo en so.

Versterking van basiszorg:

Hulp en ondersteuning aan leerlingen met ingewikkelde onderwijsvragen op groeps – en schoolniveau. Hieronder vallen inrichting van de zorgstructuur op schoolniveau en differentiatievermogen van de school. De nadruk ligt op het handelen van de leerkracht.

Breedtezorg:

Ambulante begeleiding en trajectbegeleiding. Op regionaal niveau een sbo en plusklas.

Het expertisecentrum Rijnstreek begeleidt leerkrachten zodat de expertise van leerkrachten vergroot wordt. Doel is om zoveel mogelijk kinderen op de basisschool te behouden. Ook worden er diverse arrangementen aangeboden die direct bij het expertisecentrum zijn aan te vragen. Hulp moet zo snel mogelijk na aanvraag geboden worden.

Enkele van deze arrangementen zijn:

- preventieve ambulante begeleiding
- trajectbemiddeling
- neveninstroom
- schrijfmotoriek
- training sociale vaardigheden
- gedrag
- ondersteuning dyslexie.

Tenslotte zijn er ook arrangementen die aangevraagd dienen te worden bij de PCL.

Het gaat om:

- spelbegeleiding
- interne rugzak
- observatieplaatsing.

Ervaringen

Bij dit samenwerkingsverband is sprake van een veldinitiatief. Jaarlijks worden ongeveer 300 leerlingen begeleid met behulp van een van de arrangementen.

De arrangementen kenmerken zich door:

- Lage drempel
- Direct contact met de uitvoerder
- Snelle inzet
- Geen uitgebreid onderwijskundig rapport nodig.

Vanaf december 2007 is er een inventarisatieonderzoek 'Dekkende expertise in de regio Rijnstreek' uitgevoerd.

Een aantal conclusies en aanbevelingen heb ik daaruit overgenomen, ter ondersteuning van de ervaringen die er bestaan rondom dit veldinitiatief.

Voor iedere leerling, voor ieder probleem lijkt er wel een 'oplossing' in de vorm van een onderwijszorgaanbod in de regio te zijn. Echter, de mogelijke 'oplossingen' zijn:

a niet bekend bij degene die 'zoekt';

b niet direct beschikbaar (wachttijdst);

c bieden niet de gewenste onderwijszorg of in te beperkte mate (bijvoorbeeld tijd).

Er zal (verder) gewerkt moeten worden aan informatieverstrekking over de aanwezigheid van expertise en de mogelijkheden. Het niet aanwezig zijn van de

gewenste onderwijszorg of de beperkingen van de geboden onderwijszorg zijn meestal subjectieve ervaringen. Deels heeft dit te maken met de wijze waarop de onderwijsbehoefte van het kind wordt gedefinieerd. Als wordt gedacht vanuit 'defecten' is er vaak andere zorg nodig dan wanneer vanuit 'mogelijkheden' wordt gedacht. Deze wijze van denken over leerlingen zal nog verdere ingang moeten vinden, zowel in de onderwijswereld als in de onderwijszorgwereld.

Door veel gesprekspartners wordt de handelingsverlegenheid van leraren als probleem ervaren. Deze handelingsverlegenheid betreft:

- tijdige signalering of tijdige melding van signalen van problemen;
- gedragsproblematiek;
- werken met handelingsplannen (dit wordt vooral gemeld in het voortgezet onderwijs).

Daarnaast wordt aangegeven dat er onvoldoende kennis is van een handelingsgerichte aanpak en onvoldoende gebruik wordt gemaakt van handelingsgerichte diagnostiek.

Aanbeveling: breng kennis en vaardigheden hierover **in** de school, bij de leraar: de kennis naar het kind in plaats van het kind naar de deskundige. Meer handen in de klas en vooral 'speciale' handen in de klas.

Door de grote betrokkenheid van onderwijsmensen worden problemen soms te lang binnen de school gehouden. Dit speelt een nog grotere rol als onderwijsgeevenden vermoeden dat ouders niet willen meewerken met verwijzingen of ouders daadwerkelijk medewerking weigeren. Er wordt dan gezocht naar oplossingen binnen de school en dit kan leiden tot (te) late verwijzingen.

Aanbeveling: Werk aan een houding van met name intern begeleiders en zorgcoördinatoren die voorkomt dat er te lang wordt 'doorgemodderd' (balans tussen betrokkenheid en distantie). Zorg ervoor dat succesvolle aanpakken voor lichte problematiek eenvoudig beschikbaar zijn voor scholen, bijvoorbeeld preventieve ambulante begeleiding, ouderondersteuning en dergelijke.¹⁶

¹⁶ Aanvraag veldinitiatief Passend Onderwijs – Regionaal Netwerk Passend Onderwijs Rijnstreek p. 38 – 45, september 2008)

2.6 Vooruitblik

In dit hoofdstuk heb ik antwoord willen geven op de vraag hoe andere scholen en samenwerkingsverbanden de hulp aan zorgleerlingen vorm geven. Hiervoor heb ik de werkwijze van een drietal verschillende instanties onderzocht.

Ook heb ik de ontwikkelingen rondom passend onderwijs beschreven en heb daaraan mogelijkheden verbonden voor de hulp die scholen zouden kunnen gebruiken als Passend Onderwijs daadwerkelijk doorgevoerd gaat worden.

In het volgende hoofdstuk wil ik de opbouw van mijn onderzoek nader omschrijven.

Hoofdstuk 3 Het onderzoek

3.1 De opzet van mijn onderzoek

Ik ben dit onderzoek begonnen met de aanleiding te beschrijven en de vragen die ik wil gaan onderzoeken. Vervolgens heb ik in hoofdstuk 2 een groot aantal subvragen kunnen beantwoorden door het bestuderen van (buitenlandse) literatuur omtrent dit onderwerp. Daaraan heb ik de ontwikkelingen rondom Passend Onderwijs gekoppeld.

In paragraaf 3.2 zal ik beschrijven welke data ik ga verzamelen om de overige subvragen ook te kunnen beantwoorden. Tevens zal ik beschrijven wie ik hierbij betrokken heb en waarom ik deze mensen heb gevraagd. In paragraaf 3.3 zal ik omschrijven voor welke onderzoeksvorm ik gekozen heb en laat ik zien hoe ik triangulatie heb toegepast. Tenslotte zal ik in paragraaf 3.4 laten zien hoe ik al deze data ga analyseren.

3.2 Onderzoeksmiddelen

De aanleiding van dit onderzoek ligt bij de SBO waar ik werk. Kijkend naar een toekomst met Passend Onderwijs zijn wij, als team, tot de conclusie gekomen, dat we onze positie in het samenwerkingsverband dienen te versterken. Niet meer alleen een SBO, maar mogelijk een Expertise Centrum met een klein deel SBO, waar leerkrachten van het samenwerkingsverband met diverse hulpvragen aan kunnen kloppen. Het is verstandig om als SBO de koers naar de toekomst duidelijk te hebben. Maar het is natuurlijk van groot belang dat ook de basisscholen van het samenwerkingsverband achter deze koerswijziging staan. Zonder hen immers geen Expertise Centrum.

Vandaar dat een van mijn subvragen in dit onderzoek is:

Hoe staan de intern begeleiders van het samenwerkingsverband SABOSO tegenover het experiment van de ambulante RT?

Voor mijn onderzoek ga ik alle intern begeleiders van het samenwerkingsverband bij het onderzoek betrekken. De rol van de intern begeleider is hierin belangrijk omdat zij op de hoogte zijn van alle zorgleerlingen binnen de eigen school. Ook zijn zij op de hoogte van de hulpvragen die liggen bij de leerkrachten en kunnen ze een inschatting maken van de kinderen die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen.

Tenslotte is deze groep belangrijk voor de nulmeting. Voordat ik naar de toekomst wil gaan kijken, is het van groot belang om de huidige stand van zaken helder te hebben. Hoe ziet de ambulante begeleiding er nu uit? Wat gaat al goed? Wat kan nog beter? Aan welke hulp is er behoefte?

Hoewel een ideale situatie zou zijn om alle leerkrachten van de scholen die bij het samenwerkingsverband horen, te vragen naar hun mening over ambulante begeleiding, heb ik er toch voor gekozen om de intern begeleiders hiernaar te vragen. Ik heb hiervoor gekozen omdat het aantal leerkrachten te groot zou worden, en lang niet al deze leerkrachten ervaring hebben met de ambulante begeleiding. De intern begeleiders zijn bij ieder traject van ambulante begeleiding betrokken, en zien wat werkt en wat minder goed werkt. Ook kennen zij de zorgstructuur van de eigen school goed, en hebben ze, naar alle waarschijnlijkheid, een redelijk beeld van de begeleiding die zij in de toekomst zouden kunnen gebruiken.

Omdat het om ruim 20 scholen gaat, waarvan een flink aantal scholen met 2 intern begeleiders werkt, heb ik er voor gekozen om deze doelgroep door middel van het afnemen van een vragenlijst te onderzoeken. Een vragenlijst wordt vooral gebruikt 'om opinies te peilen of de aanwezigheid van bepaalde kennis te meten bij grotere groepen deelnemers.'¹⁷ De antwoorden die ik krijg op deze vragenlijsten kan ik dan goed met elkaar vergelijken, zodat ik een gedegen beeld van de huidige stand van zaken krijg. Het is voor mij belangrijk dat de intern begeleiders hun eigen opvattingen over de ambulante begeleiding en hun ideaalbeeld voor de toekomst kunnen geven.

¹⁷ Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren – Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma, blz. 53

Daarom maak ik een combinatie van zowel gesloten, als open vragen; zoals ook beschreven in Ontwikkeling door onderzoek.¹⁸

Om er voor te zorgen dat ik een groot respons krijg, zorg ik voor veel aandacht voor dit onderwerp. De vragenlijst en het onderzoek zijn ter sprake geweest in de IB-netwerken en ook heb ik alle intern begeleiders via de mail op de hoogte gesteld van mijn onderzoek. Na een aantal weken heb ik nogmaals via de mail een herinneringsoproep gedaan.

Hoe zien de ambulant begeleiders de huidige vorm van begeleiding en wat vinden ze van een mogelijke toekomst van het SBO als Expertise Centrum met onder andere een alternatieve vorm van ambulante begeleiding?

Vanuit onze school werken er nog 2 andere ambulant begeleiders binnen het samenwerkingsverband. Een van hen is nauw betrokken bij de nieuwe ontwikkelingen waarmee het Speciaal Basisonderwijs te maken heeft.

Ik wil graag van haar weten hoe zij aankijkt tegen het huidige werk als ambulant begeleider. Ook hier zijn de vragen: wat werkt goed en wat kan beter, belangrijk. Ook wil ik te weten komen hoe zij de veranderingen ziet die de ambulante begeleiding doormaakt, en wat zij vindt van de hulpvragen die scholen hebben. Is de coaching van de leerkracht nog voldoende, of hebben ze duidelijk behoefte aan meer hulp in de klas? Tenslotte ben ik benieuwd naar haar eigen mening over de alternatieve vormen van ambulante begeleiding. Ziet zij dat in de toekomst onderdeel worden van het Expertise Centrum? En aan welke voorwaarden zou dan voldaan moeten worden?

Ik wil bij deze collega een interview afnemen om deze vragen helder te krijgen. Ook wil ik de resultaten meenemen van de vragenlijsten die zijn ingevuld door de intern begeleiders van de basisscholen. Wat is haar reactie op de antwoorden van deze mensen? Wat kan zij met de vragen en wensen die de intern begeleiders hebben over de ambulante begeleiding?

¹⁸ Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren – Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma, blz. 54

3.3 Onderzoeksvorm

Omdat ik graag wil weten hoe andere scholen en begeleidingsdiensten deze hulpvragen aanpakken heb ik een literatuurstudie uitgevoerd. Ook ben ik benieuwd naar de manier waarop zorgleerlingen in het buitenland begeleid worden. Het literatuuronderzoek zorgt ervoor dat ik op de hoogte ben van de stand van zaken over dit onderwerp.

Hoewel mijn onderzoek zich niet beperkt tot mijn handelen in de klas of in de eigen school, past dit onderzoek toch onder het kopje: Actieonderzoek. Dit actieonderzoek komt vanuit de didactische filosofie zoals Revans die beschrijft. Deze vraagt meer dan alleen kennis en expertise. Hier horen zeker een aantal aspecten bij als: nieuwe dingen uitproberen, grondig uitzoeken wat werkt en wat niet werkt en daadwerkelijk initiatieven ontplooien..¹⁹

Mijn onderzoek richt zich op het onderzoeken van alternatieve vormen van ambulante begeleiding. Na de literatuurstudie over dit onderwerp en de vragenlijsten om een beeld te krijgen van de opinie van de intern begeleiders, ga ik ook actief aan de slag met diverse mogelijkheden van ambulante begeleiding. Door er zelf mee aan het werk te gaan, en veel overleg met leerkrachten en intern begeleiders te houden, kom ik erachter of deze vormen van begeleiding mogelijk ingezet kunnen worden naast de huidige vorm van ambulante begeleiding. Ik zal ontdekken wat goed werkt, wat niet werkt, en aan welke voorwaarden deze begeleiding zal moeten voldoen.

Om het onderzoek zo valide mogelijk te houden is het belangrijk om triangulatie toe te passen. Ik wil in mijn onderzoek diverse invalshoeken inbrengen:

- literatuurstudie;
- vragenlijsten;
- interviews;
- leerkrachten en intern begeleiders continue betrekken en betrokken houden bij mijn actieonderzoek.

Daarnaast heb ik mijn actieonderzoek uitgevoerd in verschillende situaties om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen.

De begeleiding die ik heb gegeven in het kader van mijn actieonderzoek bestaat uit:

¹⁹ Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren – Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsmma, blz. 63

- * begeleiding van een bovenbouwleerling met sociaal – emotionele problemen;
- * begeleiding van een middenbouwleerling met leerproblemen (hulpvraag gericht op rekenen);
- * begeleiding van een tweeling waarbij het vermoeden van ADHD bestaat en problemen op diverse leergebieden; ook ondersteun ik de leerkracht bij het voeren van de gesprekken met de ouders van deze tweeling;
- * begeleiding van een leerkracht van een ‘moeilijke’ groep 4.

3.4 Het analyseren van de data

Na het afnemen van de interviews en het ontvangen van ingevulde vragenlijsten, heb ik veel informatie over de beginsituatie. Ik beschrijf de uitkomsten van de vragenlijsten en leg ze grotendeels vast in percentages. Ik probeer door middel van deze vragenlijst en de antwoorden uit het interview met de ambulant begeleider een uitgangspositie voor de ambulante begeleiding te maken. Hoe zien zij het werk in de toekomst, en aan welke hulpvragen van de intern begeleiders kan de ambulante begeleiding tegemoet komen? Het is daarnaast interessant om te ontdekken welke vormen van ambulante begeleiding ingezet zouden kunnen worden volgens de intern begeleiders en de ambulant begeleider. De uitkomsten van het actieonderzoek zal ik tussentijds regelmatig evalueren.

Tot slot zal er een afsluitend evaluatiegesprek plaats vinden met alle betrokkenen. Om de data uit het actieonderzoek te analyseren moet er antwoord gegeven worden op de volgende vragen:

1. Wat heb ik gedaan? Hoe heb ik het aangepakt?
2. Is mijn plan uitgevoerd? Op welke onderdelen wel, op welke onderdelen niet en waarom wel/niet?
3. Wat heeft het me opgeleverd? Heeft het handelen het beoogde effect gehad?
4. Wat was het effect op de leerlingen?
5. Wat was het effect op de leerkrachten en intern begeleiders?
6. Wat was het effect op mij?
7. Wat heb ik geleerd ten aanzien van het onderwerp?
8. Wat was moeilijk? Wat ging goed? Wat zijn mogelijke oorzaken hiervan?²⁰

²⁰ Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren – Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsmas, blz. 196

Door antwoord te geven op deze vragen, en daaraan de uitkomsten van de vragenlijsten en interviews te koppelen, zal ik een uitspraak kunnen doen of er behoefte is aan alternatieve vormen van ambulante begeleiding, welke vormen er dan mogelijk zouden zijn, en onder welke voorwaarden deze vormen ingezet zouden kunnen worden. Dit zal ik beschrijven in hoofdstuk 5.

3.5 Terugblik en vooruitblik

In dit hoofdstuk heb ik een beeld geschetst van de wijze waarop ik mijn onderzoek wil uitvoeren. De diverse invalshoeken van het onderzoek heb ik beschreven, zodat duidelijk is dat er een valide onderzoek uitgevoerd wordt.

In hoofdstuk 4 wil ik de data – analyse uitvoeren. In dit hoofdstuk zal ik alle data verzamelen en analyseren en aan de hand daarvan conclusies trekken.

Hoofdstuk 4 De data-analyse

In dit hoofdstuk zal ik een presentatie geven van de data die ik verzameld heb voor mijn onderzoek. Ik houd de volgende onderverdeling aan:

- 4.1 Uitslag vragenlijst intern begeleiders
- 4.2 Verslag interview ambulant begeleider
- 4.3 Resultaten actieonderzoek

Bij elke paragraaf zal ik de data kort toelichten.

4.1 Uitslag vragenlijst intern begeleiders

Nieuwe begeleidingsvormen: de toekomst voor SABOSO?

Hoewel passend onderwijs op dit moment voor veel leerkrachten nog toekomstmuziek' is, bleek uit de enquête die ik onder intern begeleiders gehouden heb, dat er binnen de scholen van SABOSO wel degelijk nagedacht wordt, over de vraag hoe straks voldaan kan worden aan de zorgplicht van de scholen.

Van eind 2009 tot begin 2010 heb ik een onderzoek uitgevoerd onder de intern begeleiders van het samenwerkingsverband. Zij hebben allemaal een vragenlijst gekregen met vragen over de huidige situatie van de ambulante begeleiding, en vragen over hun visie op de toekomst van deze begeleiding. Achttien intern begeleiders hebben de vragenlijst geretourneerd, en in het onderstaand overzicht heb ik de vragen met de gegeven antwoorden weergegeven. In bijlage 1 is de originele vragenlijst te vinden.

➤ Hoeveel kinderen worden er begeleid vanuit SABOSO?

41 leerlingen, verdeeld over 15 basisscholen. Het gaat om ongeveer 1% van het totale aantal leerlingen van samenwerkingsverband SABOSO. Drie basisscholen geven aan op dit moment geen begeleiding vanuit SABOSO te ontvangen. Wel zijn zij bekend met de ambulante begeleiding vanuit SABOSO. Of worden er binnenkort aanmeldingen gedaan.

➤ Welke problemen kenmerken deze leerlingen?

In de enquête heb ik aan de intern begeleiders gevraagd in welke mate onderstaande problemen voorkomen bij de kinderen die begeleid worden vanuit SABOSO. 17 van de 18 intern begeleiders hebben deze lijst ingevuld.

De intern begeleiders gaven de onderstaande problemen een cijfer van 1 tot 5, waarbij 1 is: 'komt niet voor', en 5: 'komt bij alle kinderen voor'.

	Komt niet voor	komt nauwelijks voor	Bij ongeveer de helft van de kinderen	Groot gedeelte van de kinderen	Komt bij alle kinderen voor
Interactie met leerkracht	6	7	1	1	3
Interactie met leerlingen	4	5	2	2	5
Sociaal onhandig gedrag	4	2	4	3	5
Introvert gedrag	9	2	3	-	2
Extrovert gedrag	8	3	5	-	2
Samen spelen/samen werken	4	3	1	4	6
Klassikale instructie	6	1	4	1	3
Zelfstandige verwerking	4	1	2	3	5
Tempo	6	1	2	3	3
Automatiseren	5	1	5	1	3
Motoriek	7	3	4	-	1
Lezen	3	1	3	4	4
Rekenen	7	3	2	1	2
Taal	4	3	4	1	3
Werkhouding concentratie	2	2	2	2	7
Communicatie	7	2	4	1	1
Thuisituatie	10	4	2	-	-
Anders: Faalangst Zelfvertrouwen					1 1

De vetgedrukte onderdelen komen het meest voor bij de kinderen die begeleid worden vanuit SABOSO

Uit deze tabel blijkt dat de kinderen die begeleid worden vooral problemen hebben op gebied van:

- gedrag → sociaal onhandig gedrag; samen spelen/samen werken; werkhouding/concentratie; zelfstandige verwerking; interactie met leerlingen.
- leren → automatiseren; lezen.

➤ Hoe ziet de ambulante begeleiding vanuit SABOSO eruit?

Samenvattend wordt de ambulante begeleiding door de diverse intern begeleiders als volgt beschreven:

Het bestaat voornamelijk uit observaties aangevuld met gesprekken met de leerkracht. Hieruit volgen tips en adviezen over hoe om te gaan met de onderwijsbehoeften van het kind en met de groep waar het kind in zit. De leerkrachten worden vakkundig en op maat begeleid door de ambulant begeleiders. Voor sommige kinderen wordt er een ontwikkelingsperspectief opgesteld.

➤ Positieve punten aan deze vorm van begeleiding:

De diversiteit van de antwoorden was groot. Omdat een samenvatting geen goed beeld geeft, heb ik hieronder de reacties van de verschillende intern begeleiders aangegeven.

1. Praktische begeleiding, gericht op de situatie van elke dag. (5x genoemd)
2. Het is een bevestiging dat we op het goede spoor zitten, en we krijgen advies om verder te gaan.
3. Goede ervaringen, hulp heeft effect.
4. Heel concreet, leerkrachten krijgen goede, bruikbare tips. (3x genoemd)
5. Het is mogelijk om snel een afspraak te maken. (2x genoemd)
6. De kinderen zijn bekend bij de begeleider.
7. De ervaringen die de ambulant begeleider heeft met kinderen met extra onderwijsbehoeften worden gedeeld.
8. Ervaring van specifiek gerichte steun, bewaken van continuïteit.
9. De inbreng vanuit de Koningin Emmaschool.
10. De leerkrachten voelen zich begrepen en ondersteund. Er is feedback.
11. Het kost de school geen geld. Er kijkt en denkt iemand anders met je mee. Het is noodzakelijk, omdat je eerst een half jaar hulp gehad moet hebben vanuit het samenwerkingsverband voordat hulp van een REC gevraagd kan worden.
12. Samen werken aan een probleemsituatie. (2x genoemd)
13. Andere blik op het kind dan de leerkracht of intern begeleider.

➤ Verbeterpunten

Zeven van de 18 intern begeleiders (38,8%) gaven aan eigenlijk wel tevreden te zijn met de huidige vorm van begeleiden (observeren, aanreiken van tips, meedenken). Anderen waren juist erg voor om veel van de andere vormen van begeleiding in te

zetten, en gaven aan nu niet voldoende begeleiding te ontvangen om aan de onderwijsbehoeften van zorgleerlingen te voldoen.

De volgende verbeterpunten werden genoemd:

1. Indien nodig, daadwerkelijk door de ambulant begeleider nader onderzoek verlenen (diagnostisch onderzoek).
2. Begeleiding voor leerlingen. REC's geven bij afwijzing van een indicatie aan dat we naar het samenwerkingsverband moeten voor hulp en begeleiding, maar dat krijgen we niet.
3. Leerkrachtgedrag heeft nog weinig plaats binnen de ambulante begeleiding. Wat heeft deze leerling van jou nodig als leerkracht?
4. Wat meer contactmomenten.
5. Als er een psychologisch onderzoek plaats moet vinden, moet alsnog de schoolbegeleidingsdienst ingeschakeld worden. Dan zijn er teveel begeleiders op 1 kind.
6. Ik mis voldoende ondersteuning vanuit SABOSO op het gebied van sociaal – emotionele ontwikkeling van individuele leerlingen. En specifieke SOVA – training voor moeilijke groepen.
7. Concretere tips toegespitst naar de leerkracht en de leerling HGW.
8. Structurele hulp: bijv. vaker, efficiënter, hulp bij zorgplannen en/of gesprekken met ouders als het tot verwijzing komt.

➤ Ideale situatie van ambulante begeleiding vanuit SABOSO

Zes intern begeleiders (33,3%) geven geen antwoord op deze vraag, of vinden de huidige situatie ideaal genoeg.

De andere reacties zijn als volgt:

1. Iemand die 1 à 2 keer in de week 20 – 30 minuten met een leerling werkt en dan met name gericht op gebied van werkhouding, concentratie en planning.
(voorbereiden VO)
2. Goed bereikbaar. Gericht op interactie leerkracht – leerling. Handelingsgericht werkend. Praktische, uitvoerbare adviezen. Na verloop van tijd bekend binnen de school.
3. Ondersteuning met een tikkie autoriteit.

4. Regelmatig (1x in de 6 weken) observatie in de groep en overleg. Gerichte, specialistische tips voor de leerkrachten, gespecialiseerde RT indien nodig vanuit de Koningin Emmaschool.
5. Iemand op een vast tijdstip bij ons op school voor vragen, hulp en begeleiding.
6. Snelle en gerichte advisering met concrete, effectieve tips en daarvoor geschikte materialen.
7. Als SABOSO bij problemen op cognitief gebied ambulant begeleider wil zijn, dan moet diezelfde begeleider eigenlijk ook psychologische onderzoeken kunnen doen.
8. Direct concrete hulp bij bijv. kinderen met specifieke problemen.
9. Ambulant begeleider in de school bij voldoende draagkracht en als oproeper. Gerichte ondersteuning van de leerkracht in conflictsituaties zodat de leerkracht verder kan met de andere kinderen en het betreffende kind uit de situatie gehaald wordt.
10. Structurele begeleiding. Handvatten geven aan de leerkracht, gesprekken voeren met leerkracht, ouders en kind. Werken met het kind staat centraal.

➤ Alternatieven van begeleiding van zorgleerlingen:

In onderstaande tabel een overzicht van de alternatieve vormen van begeleiding. Daarbij bij elk alternatief aangegeven hoeveel scholen (van de 18) interesse hebben getoond in deze vorm van begeleiding.

Vorm van begeleiden	Geïnteresseerde scholen
Interventie gericht op (probleem)gedrag in de klas/ op het plein	67%
School Video Interactie Begeleiding	61%
Voorbeeldlessen geven nav een specifieke hulpvraag van een leerling met leer/gedragsproblemen	56%
Spelbegeleiding	56%
Co-teaching	50%
Het geven van RT nav een specifieke hulpvraag (op gebied van lezen/rekenen/taal, etc.)	50%
Trajectbegeleiding richting voortgezet onderwijs / rugzakaanvraag	44%
Neveninstromers	33%
Hulp en/of begeleiding bij het opstellen van de juiste hulpvraag	33%

Enkele intern begeleiders gaven nog alternatieve vormen van begeleiding aan:

1. Inzetten bij rugzakformatie. Zolang er nog geen passende, definitieve oplossing op school is, tijdelijke hulp vanuit SABOSO.
2. Begeleiding bij het invoeren van bijvoorbeeld Taakspel.
3. Begeleiding van de leerkracht bij het omgaan met een moeilijke groep.
4. Oudervoorlichting geven over een bepaald onderwerp.
5. Ambulant begeleider is aanwezig bij een oudergesprek over de leerling nav een observatie of interventie.
6. Ondersteuning bij moeilijk gedrag.
7. Begeleiding wanneer er vermoeden is van ernstige problemen in de thuissituatie. Hoe ouders naar hulp te krijgen.
8. Vraagbaak hoe te handelen nu in deze situatie. Telefonische service.
9. Werkbegeleiding van leerlingen in de klas.

➤ Meedraaien in het pilot van ambulante begeleiding en RT.

Opvallend was dat van de 18 intern begeleiders maar 5 een concrete hulpvraag konden aangeven. In eerste instantie kozen 4 van de 5 intern begeleiders allemaal voor de begeleidingsvorm: RT. Voor het inzetten van andere vormen waren de intern begeleiders nog erg aarzelend.

De volgende hulpvragen werden in de vragenlijst aangegeven:

1. Een leerling uit groep 8 met ADHD, een afgewezen rugzak REC 4 en een REC die ons terugstuurt naar het SWV. Gerichtte hulp op werkhouding, concentratie en planning is wenselijk. De hulp zal voornamelijk uit coaching bestaan.
2. Ondersteuning bij gedragsproblemen bij een leerling uit groep 4.
3. Een leerling uit groep 4 waarbij de ontwikkeling over de hele linie stagneert. Leerkracht wil eigenlijk terugplaatsing naar groep 3. Hiervoor wordt uiteindelijk omwille van het zelfvertrouwen van de leerling niet voor gekozen.
4. Een tweeling uit groep 4, zitten in een combinatie 4/5/6 van 17 leerlingen. Ontwikkeling over de hele linie zwak, zeer prestatiegericht naar elkaar. Er zijn vermoedens van ADHD.
5. Aanvulling geven op gesprekken met ouders, als er observaties hebben plaatsgevonden door de ambulant begeleider. Of een schrijven van de ambulant begeleider naar ouders toe.

4.2 Interview ambulant begeleider

Ik heb de resultaten uit paragraaf 4.1 laten lezen door de ambulant begeleider. Ze herkent veel van de antwoorden die de intern begeleiders gegeven hebben. Ook zij onderkent dat scholen meer hulp nodig hebben op het gebied van gedrag. De hulpvragen worden complexer.

Bepaalde wensen van de intern begeleiders lijken moeilijker realiseerbaar. Het gaat dan met name om:

- een ambulant begeleider die op vaste momenten in school aanwezig is;
- directe hulp op het moment dat er een crisissituatie is.

De ambulant begeleider ziet wel een toekomst voor alternatieve vormen van ambulante begeleiding. Passend onderwijs vraagt om andere begeleiding en SABOSO zou mogelijk in de toekomst de volgende manieren van begeleiding kunnen aanbieden:

- kortdurende RT, gericht op een duidelijke hulpvraag;
- SOVA-trainingen geven;
- hulp aanbieden bij het organiseren van een goed klassenmanagement van moeilijke groepen;
- deskundigen die op afroep beschikbaar zijn, zoals: gedragsspecialisten, specialisten op motorisch gebied;
- co-teaching voor de begeleiding van leerkrachten.

Op dit moment gebeurt er ook al heel veel. Naast de reguliere ambulante begeleiding (observeren, verslaglegging, adviesgesprek met leerkracht/IB, enz.) is er nu ook al aanvullende hulp beschikbaar:

- de orthopedagoog voor het afnemen van intelligentieonderzoeken en het opstellen van ontwikkelingsperspectieven;
- de Caesartherapeute voor een motorische screening en het geven van wekelijkse hulp;
- het filmen + analyseren van klassensituaties door middel van School Video Interactie Begeleiding.

Een grote uitdaging zal, volgens de ambulant begeleider, het financiële plaatje worden. Hoe gaat SABOSO deze alternatieve vormen van begeleiding organiseren? Het is erg moeilijk om daar een vaste kracht op te zetten, omdat hulp op afroep beschikbaar moet zijn. Dat kan betekenen dat het ene jaar meer hulp ingeschakeld wordt dan het andere jaar.

Een aantal scholen geven aan dat ze iemand voor een aantal uur per week zouden willen inhuren. De vraag is wat dat betekent voor de formatie van de Koningin Emmaschool. Er is op dit moment nog geen antwoord op deze vragen, maar daarnaar zal zeker gezocht gaan worden in de toekomst.

4.3 Resultaten actieonderzoek

In de periode van eind januari 2010 tot half april 2010 heb ik het actieonderzoek op een viertal basisscholen binnen ons samenwerkingsverband uitgevoerd.

Omdat de hulpvragen van deze basisscholen divers was, en ook de manier van werken per school verschilde wil ik in deze paragraaf van alle scholen een beeld schetsen op welke manier de hulp geboden is en welke samenwerking met leerkrachten en intern begeleider er was. Tenslotte wil ik per school ook een evaluatie geven van de verleende hulp.

4.3.1 Algemeen

Naar aanleiding van de resultaten uit de vragenlijsten die ik in januari terug kreeg van de intern begeleiders heb ik contact gezocht met de intern begeleiders die aangegeven hadden mee te willen draaien in dit onderzoek.

Ik heb een afspraak gemaakt voor een intakegesprek met de intern begeleider en de leerkracht en een observatie van de leerling en de klassensituatie.

In dit intakegesprek heb ik geprobeerd om de hulpvraag helder te krijgen, is de manier van hulp bieden besproken, en hebben we afspraken gemaakt over de tijd, organisatie en natuurlijk de toestemming van ouders.

Vervolgens heb ik een begeleidingsplan opgesteld en dit teruggestuurd naar de scholen. Met 2 van de 4 scholen ben ik eind januari begonnen, met de andere 2 ben ik half februari gestart met de hulp.

4.3.2 Hulpvraag I

Op de school R. in Nijkerk werd ik gevraagd om praktische te hulp te bieden, naast de reguliere ambulante begeleiding voor een jongen in groep 4, R. De ontwikkeling van R. loopt op allerlei leergebieden achter op zijn leeftijdsgenootjes, en een van de leerkrachten van deze jongen stelde voor om R. terug te plaatsen naar groep 3.

Uiteindelijk is daar in overleg met de intern begeleider, de leerkrachten en de ambulant begeleider vanuit SABOSO niet voor gekozen. Wel was er duidelijk dat er meer ondersteuning nodig was voor R. De school zelf geeft al RT op het gebied van lezen, en wil dat blijven doen. Echter, ook op rekengebied wordt de achterstand met de klas steeds groter. Belangrijke basisvaardigheden zoals het schrijven van de getallen, heen – en terugtellen tot 100 (met kleine/grote sprongen), het maken van sommen tot 20 leveren de nodige problemen op.

Mij is gevraagd om met deze basisvaardigheden aan de slag te gaan, en daarnaast ook te werken aan de chaotische werkhouding van R.

Ik heb allereerst een gesprek gehad met de intern begeleider. De leerkracht kon hier helaas niet bij aanwezig zijn. In dit gesprek werd de noodzaak van extra hulp in de klas duidelijk. De intern begeleider gaf ook aan dat de leerkracht liever geen hulp in de klas wilde. Volgens de intern begeleider had dit vooral te maken met het feit dat deze leerkracht zich erg bekeken zou voelen door mij. De intern begeleider had het plan om zelf meer in de klas aanwezig te zijn, om de leerkracht te helpen in het meer gedifferentieerd lesgeven. De leerkracht zou graag zien dat ik met R. apart aan het werk ging om de hiaten in zijn rekenontwikkeling op te heffen. Afsproken werd dat ik 8 weken lang iedere maandagochtend tijdens de rekenles R. mee zou nemen buiten de klas. Ik zou beginnen met een diagnostisch gesprek, om aan de hand daarvan een begeleidingsplan op te kunnen stellen.

Na het diagnostisch gesprek bleken de hiaten grotendeels te liggen in het getalbegrip tot 100. Vooral het schrijven en benoemen van de getallen tot 100 was een probleem, maar ook het tellen en terugtellen en het plaatsen van getallen op de getallenlijn. Voor deze 3 onderdelen heb ik een plan opgesteld om daarmee 8 weken aan de slag te gaan. Het plan is bijgevoegd als bijlage 2.

Na 4 weken heb ik een tussenevaluatie gemaakt en deze ook besproken met de intern begeleider. Ook bij dit gesprek lukte het helaas niet om met de leerkracht te praten. De tussenevaluatie heb ik bijgevoegd als bijlage 3.

Na weer 4 weken met R. gewerkt te hebben, heb ik op 30 maart 2010 een indevaluatie gehouden met leerkracht en intern begeleider. Uit dit gesprek bleek de leerkracht zeer positief te zijn over de vorderingen van R. Natuurlijk is de vooruitgang die hij gemaakt heeft klein, maar zelfs deze kleine sprong was duidelijk zichtbaar in de klas. De leerkracht wilde graag aanpassingen in het leerstofaanbod voor R. zodat hij zich niet meer gefrustreerd zou voelen in de klas. Een verslag van deze indevaluatie is te vinden in bijlage 4.

4.3.3 Hulpvraag II

De tweede hulpvraag kwam van school P. uit Nijkerk. Het ging hier om J. uit groep 8, voor wie, vanwege zijn ADHD en slechte werkhouding en concentratie, een rugzakje bij REC4 was aangevraagd. Dit rugzakje was echter afgewezen met de mededeling dat de verlangde hulp geleverd kon worden door het samenwerkingsverband. SABOSO levert normaal gesproken deze hulp (nog) niet, maar mijn pilot kwam voor hen precies op het goede moment.

Eind januari heb ik een intakegesprek gevoerd waarbij de leerkracht, LIO-stagiair en intern begeleider aanwezig waren. (Zie bijlage 5 voor het verslag.)

In dit gesprek zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Ik kom een observatie in de groep doen (maandag 11 januari onder de taalles).
- J. krijgt 8 weken 45 minuten RT van mij. Voorlopig stopt de RT van school dan, zodat deze tijd kan gaan naar kinderen waarvoor het bedoeld is.
- Ik ga met J. werken aan zijn zelfbeeld (waar ben je goed in, waar wil je aan werken), weerbaarheid (hoe reageer je op de juiste manier op situaties waar je bang voor bent), verwachting richting Voortgezet Onderwijs (waar heb je zin in, wat vind je eng). Zo mogelijk bied ik hem steuntjes aan waar hij profijt van kan hebben in situaties waar hij tegen op ziet.

Naar aanleiding van dit intakegesprek heb ik een begeleidingsplan opgesteld (zie bijlage 6).

Tussen de sessies door heb ik regelmatig contact gehad met de intern begeleider en de leerkrachten. Door deze korte momentjes was het voor mij makkelijk om in te spelen op actuele situaties. Ook werd er in de klas aandacht geschonken aan hetgeen wij besproken in de RT-sessies.

Na 4 weken heb ik een tussenevaluatie gemaakt (zie bijlage 7) en deze verzonden naar de leerkrachten en intern begeleiders. Omdat een gesprek niet mogelijk was, heb ik gevraagd om eventuele aan – of opmerkingen naar mij door te sturen.

Aangezien die niet kwamen, ben ik op dezelfde manier doorgegaan.

Na weer 4 weken hebben we een eindevaluatie gehouden op 22 maart 2010. De leerkracht gaf aan verbaasd te zijn over wat er bereikt was in deze korte tijd. Hij gaf aan dat J. zich meestal niet gauw openstelt voor iemand, maar dat het duidelijk was dat hij zich fijn voelde bij deze manier van coaching. Ook al blijft de werkhouding van J. een groot aandachtspunt, het is wel duidelijk geworden dat hij bereid is om eraan te werken. De school heeft mij vervolgens gevraagd om een ‘warme’ overdracht te schrijven voor het voorgezet onderwijs, zodat zij de noodzaak van coachingsgesprekken zullen inzien. Deze individuele aandacht voor werkhouding is duidelijk een onderwijsbehoefte van J. We hopen dat het Voortgezet Onderwijs hiermee doorgaat. Een verslag van deze eindevaluatie is te vinden in bijlage 8. Tijdens dit gesprek hebben we het ook nog gehad over de samenwerking tussen leerkracht, intern begeleider en ambulant begeleider. Zowel de leerkracht als de intern begeleider (en ikzelf overigens ook) waren zeer te spreken over de samenwerking en de resultaten die bereikt waren. Brainstormend kwamen we op de behoefte die scholen hebben aan deze vorm van begeleiding en de mogelijke vormen die deze begeleiding in zou kunnen houden. De intern begeleider gaf aan meer van deze hulp te willen, en ook bereid te zijn er voor te betalen.

4.3.4 Hulpvraag III

De derde school waar ik gevraagd werd om te helpen, is een basisschool in Putten. De school ervaart met de groep 4 heftige problemen. Er is nauwelijks sprake van “een groep”, maar meer van losse groepjes en individuen. Veel kinderen hebben problemen met de sociale vaardigheden.

De vraag van de intern begeleider was daarom of ik, samen met een van de leerkrachten, een SOVA-training wilde geven.

Op 1 februari 2010 heb ik een intakegesprek gevoerd, waarbij de intern begeleider en twee van de drie leerkrachten, die voor deze groep staan, aanwezig waren. Een verslag van het intakegesprek is te vinden in bijlage 9.

Vervolgens heb ik, in overleg met de orthopedagoog en de Motorisch Remedial Teacher, die aan onze SBO verbonden zijn, een aantal SOVA-lessen gemaakt. Omdat ik de groep niet ken, ben ik uitgegaan van de beginsituatie zoals aangegeven door de leerkrachten. Ik wilde niet al een totaal pakket van lessen maken, zodat ik kon inspelen op situaties die ik tijdens de lessen tegen kwam, en vragen van de leerkracht mee kon nemen.

Ik heb daarom iedere keer voor de volgende aanpak gekozen:

In de week voor de SOVA-les maak ik de les, en stuur deze door naar de leerkracht. Omdat de groep, volgens de leerkrachten, zwak is in samenspelen, maak ik ook voor iedere les 'een spel van de week'. Een uitleg van het spel + een plaatje lamineer ik, zodat deze goed bruikbaar blijft voor in de groep, en de kinderen aan het plaatje kunnen zien welk spel er gespeeld gaat worden. Afsluitend aan de les, evalueer ik deze direct met de leerkracht, en neem ik haar vragen en opmerkingen mee in de volgende les.

Na twee lessen viel mij op dat de kinderen wel kunnen samenwerken en samenspelen, maar dat ze om hele duidelijk leiding vragen. Hoewel een deel van de problemen zeker veroorzaakt worden door gedrag van een aantal kinderen, wordt een deel ook veroorzaakt door leerkrachtengedrag. In een gesprek met de leerkracht heb ik dit benoemd. Zij gaf toe dat er veel dingen 'niet lekker liepen'. Het klassenmanagement was niet zoals zij het wilde, er staan drie leerkrachten voor de groep, die niet allemaal op een lijn zitten, etc. Ik heb aangegeven dat het probleem van deze groep niet opgelost kan worden door een paar SOVA-lessen te geven. Het resultaat van deze lessen zou waarschijnlijk nauwelijks merkbaar zijn aan het einde van de training, als er ook niet iets verandert in het leerkrachtengedrag. In overleg met de leerkracht hebben we toen een evaluatiegesprek afgesproken waarbij de intern begeleider en de twee andere leerkrachten bij aanwezig zijn. De leerkracht heeft mij gevraagd wat punten op papier te zetten, waarvan ik dacht dat die aangepakt zouden moeten worden. Dat heb ik gedaan en dit verslag is terug te vinden in bijlage 10.

De week voor dit gesprek heeft de leerkracht van de groep zich ziek gemeld. Zij kon de stress die het werken voor deze groep opriep niet meer hanteren. Omdat er vanaf dat moment allerlei invallers voor de groep staan, is de SOVA-training uitgesteld. Mocht de vaste leerkracht nog terugkomen voor de zomervakantie, dan maak ik de andere 4 lessen alsnog met haar af. Het gesprek is wel doorgegaan, en twee van de drie leerkrachten waren aanwezig (waaronder degene die zich ziek gemeld had). Ook de intern begeleider was bij dit gesprek. De afspraak is gemaakt dat de leerkrachten meer gaan overleggen over hoe ze het klassenmanagement vorm geven, zodat ze op een lijn zitten. Ook hebben ze, van de punten uit bijlage 10, afspraken gemaakt die één voor één aangeboden worden. Er wordt een beloningssysteem opgesteld voor de klas als geheel, wanneer zij zich aan de 'afspraak van de week' houden. Ook hebben de leerkrachten consequenties afgesproken, voor kinderen die de afspraken blijven negeren.

Hoewel de SOVA-training officieel niet is afgerond, heeft deze begeleiding wel degelijk zeer veel effect gehad. Omdat ik vier keer, in vier weken, zo'n anderhalf uur in de groep was, en ook zelf met de kinderen aan het werk ging, kon ik de problemen beter in kaart brengen, dan wanneer ik eenmalig een observatie van drie kwartier had gehouden. Ook stonden leerkrachten en intern begeleider open voor mijn suggesties, mede doordat ik zelf ook ervaren had dat het moeilijk werken was in zo'n groep. Tenslotte had de leerkracht profijt van het meekijken naar mijn lessen. Zij zag hoe ik omging met gedrag, en mijn verwachtingen naar de groep toe verwoordde.

4.3.5 Hulpvraag IV

Vanuit een school in Nijkerk kwam de vraag om begeleiding van twee jongens uit groep 4. De leerkracht van deze tweeling vroeg zich af of zij de juiste dingen deed om deze jongens te helpen. Omdat de aard van de problemen complex is (zowel leerproblemen als gedragsproblemen), hebben we gekozen voor de combinatie van coaching (door middel van observaties en gesprekken) en RT voor deze jongens. Ook heb ik samen met de leerkracht gesprekken met de ouders gevoerd. Zowel in het begin van mijn onderzoek, als halverwege en ook bij de eindevaluatie waren de ouders aanwezig. (Ziet bijlage 11,13 en 14.) Met M. heb ik gewerkt aan spelling, terwijl ik met S. vooral aan lezen heb gewerkt. Daarnaast heb ik in de RT ook

aandacht besteed aan de sociaal-emotionele kant: Hoe vind je het op school? Wat kan je goed? Wat vind je moeilijk? Wat doe je als je boos bent? etc. Dit alles is terug te vinden in de begeleidingsplannen van de jongens, te vinden in bijlage 12.

Hoewel de ouders geen externe hulp voor de jongens willen, zijn ze zich wel steeds beter gaan realiseren dat er wel degelijk problemen zijn, en dat deze problemen niet zomaar verdwijnen. Het eindevaluatiegesprek is op dinsdag 13 april gehouden, waarbij de leerkracht en moeder aanwezig waren.

Conclusie

Het actieonderzoek heeft het samenwerkingsverband op een positieve manier laten kennis maken met ambulante RT. Duidelijk is geworden dat deze vorm van begeleiding om duidelijke randvoorwaarden vraagt. Het is niet iets wat simpelweg volgend schooljaar ingevoerd kan worden. Het enthousiasme van de scholen laat echter wel zien, dat het samenwerkingsverband hier iets mee moet. De wensen zijn duidelijk en er zijn begeleidingsvormen mogelijk die tot goede resultaten leiden.

4.4 Terugblik en vooruitblik

In dit hoofdstuk heb ik de resultaten van de diverse onderdelen van mijn onderzoek beschreven. De uitslag van de vragenlijst van de intern begeleiders, was aanleiding voor het interview met de ambulant begeleider van SABOSO, en het uitvoeren van het actieonderzoek.

In hoofdstuk 5 wil ik deze gegevens gebruiken om conclusies te trekken. Dat wil ik onder andere doen door de vragen uit paragraaf 3.4 te beantwoorden.

In het vorige hoofdstuk heb ik de verschillende data van mijn onderzoek beschreven. In dit hoofdstuk wil ik conclusies trekken om tenslotte tot beantwoording van mijn onderzoeksvraag te komen.

In paragraaf 5.1 wil ik beschrijven hoe ik mijn plan heb uitgevoerd, en wat het ons (de leerlingen, de leerkrachten en intern begeleiders, en mijzelf) heeft opgeleverd.

Vervolgens wil ik in paragraaf 5.2 beschrijven wat de ervaringen van de leerlingen waren, en in paragraaf 5.3 wat de ervaringen van de leerkracht/intern begeleiders zijn. Deze gegevens zal ik vervolgens gebruiken om in paragraaf 5.4 conclusies te trekken. Tenslotte zal ik in paragraaf 5.5 een koppeling maken naar inclusief (en passend) onderwijs.

5.1 Uitvoering van het actieonderzoek

In paragraaf 3.1 van het vorige hoofdstuk heb ik beschreven hoe ik mijn actieonderzoek wilde aanpakken. Hoewel het veel tijd heeft gekost, en een goede planning van groot belang bleek, ben ik heel blij met deze grondige voorbereiding. Ik heb de tijd genomen om naar leerkrachten en intern begeleiders te luisteren om zo achter de werkelijke hulpvraag van deze leerlingen en leerkrachten te komen. Ook werden in deze gesprekken duidelijke afspraken gemaakt over het tijdsplan, de doelstellingen van de RT en evaluaties die ik wilde bespreken. Vervolgens heb ik voor alle leerlingen een plan opgesteld, waardoor ik al van tevoren goed wist wat ik ging doen, en wat ik wilde bereiken. Dit plan heb ik laten lezen door leerkrachten en intern begeleiders. Zo wist ik zeker dat iedereen achter deze hulp stond.

Wat niet op elke school lukte was regelmatig contact met de leerkrachten of intern begeleiders. Vooral het feit dat ik bij één school de leerkracht nauwelijks (eigenlijk alleen bij de eindevaluatie) gesproken heb, vond ik erg jammer. Ik kon merken dat ik bij deze leerling niet met de leerkracht, maar naast de leerkracht aan het werk was. En wat ik ook deed, ik wist nooit zeker of het een vervolg zou krijgen in de klas. Pas aan het einde hoorde ik van de leerkracht dat ze heel enthousiast was, en dat ze zag dat hij het geleerde meenam naar de klas. Als ik deze begeleiding vergelijk met de overigen, waarbij ik wel veel contact met de leerkracht en/of intern begeleiders had,

kan ik zeggen dat deze begeleiding veel moeizamer ging, en naar mijn idee ook minder heeft opgeleverd dan mogelijk zou zijn geweest.

Het heeft mij geleerd dat de tijd die deze overlegmomenten kost, niet opweegt tegen de resultaten die vervolgens zichtbaar worden.

Een ander leerpunt kwam voort uit de ervaringen die ik had met de gesprekken met ouders. Hoewel het voor leerkrachten veel kan betekenen om ondersteuning te krijgen tijdens deze gesprekken, zag ik tijdens dit onderzoek dat het een verkeerd beeld gaf aan ouders, en daardoor ook aan de leerlingen. Hoewel ik wist dat de leerkracht externe hulp wilde voor deze leerlingen, was ik er voornamelijk om ondersteuning te geven op de leergebieden en de werkhouding. Ik voelde me soms tussen leerkracht en ouders instaan. Uiteindelijk ben ik bij de tussen – en eindevaluatie goed bij mijn eigen rol gebleven, en heb ik de leerkracht verantwoordelijk gelaten voor de route naar externe hulp.

Toch vond ik het ingewikkeld, ook omdat de leerlingen duidelijk door hun ouders op de hoogte waren gesteld, en dit ook open en eerlijk tegen mij zeiden. Het zorgde op sommige momenten voor extra spanning bij de leerlingen, terwijl dit, mijn inziens, niet nodig was geweest.

In paragraaf 5.4 zal ik op de punten hiervoor genoemd, verder terug komen bij de conclusies en aanbevelingen.

5.2 Ervaringen van de leerlingen

Ik heb in het kader van het onderzoek met verschillende leerlingen op verschillende scholen gewerkt. Vier leerlingen werden buiten de klas begeleid. Deze kinderen kregen één keer per week één-op-één begeleiding van mij. Met al deze kinderen heb ik aan het begin van het onderzoek een gesprekje gevoerd om er achter te komen wat zij graag wilden. Waren ze gemotiveerd om mee te werken aan deze extra hulp? Wat wilden ze graag leren? En welke ideeën hadden ze zelf over deze hulp? Aan de gesprekjes was duidelijk te merken dat de kinderen goed waren voorbereid.

Bij een van de leerlingen was goed te merken dat door de leerkracht was verteld dat het goed zou zijn om nog extra te werken aan het rekenen. Hij had een vrij afwachtende houding, en kon zelf ook niet goed vertellen wat hij nou graag wilde.

Opvallend was wel dat hij naarmate de weken vorderde steeds enthousiaster werd. Als ik de school binnen kwam, had hij zijn spullen al gepakt, en tijdens de RT kreeg hij steeds meer een eigen inbreng. Aan het einde gaf hij aan dat hij wel graag verder wilde, en dat hij het jammer vond dat ik niet meer zou komen. Op mijn vraag waarom, gaf hij aan dat hij het nu net leuk begon te vinden om te rekenen.

De oudste leerling (groep 8) was in eerste instantie niet echt gemotiveerd. Hij kon goed aan geven waar hij hulp bij nodig had ('Ik ben soms heel irritant en kan helemaal niet goed werken.'), maar van intrinsieke motivatie was eigenlijk nauwelijks sprake. Omdat ik een ontspannen manier van praten wilde creëren (het ging vooral om coaching), bracht ik het Brugklasspel in. In het begin hebben we dat gewoon gespeeld, en was hij enthousiast. "Zou ik dat de volgende keer weer mee willen nemen?" Ik beloofde dat, en de volgende keer begonnen we met het spel. Tijdens het spelen zag ik dat hij zich langzaam openstelde, en ik kon, aan de hand van de vragen die voorbij kwamen in het spel, allerlei vragen stellen. De sfeer werd ontspannen en vanaf dat moment begon hij ook zelf te komen met vragen of dingen die er gebeurd waren en die hij wilde bespreken. Bij de evaluaties met zijn leerkracht bleek dat het bijzonder voor hem was dat hij deze dingen deelde met iemand die relatief vreemd voor hem was. Hoewel hij naar mij toe niet echt aangaf dat hij in de klas dacht aan wat wij besproken, bleek na een gesprek met de leerkracht dat hij zich heel goed hield aan de doelen die wij stelden. Zijn werkhouding verbeterde, en hij gaf regelmatig uit zichzelf aan dat hij wilde werken aan het plannetje.

De laatste 2 jongens waren de broers. Zij kwamen de eerste keer bij mij met de opmerking: 'Volgens mijn moeder ga jij kijken of ik ADHD heb.' Ik heb direct gezegd dat ik dat helemaal niet kan, en dat dat ook helemaal niet de bedoeling was. Met de één zou ik werken aan lezen, en de andere kreeg extra hulp voor spelling. Toch bleef de druk vanuit thuis duidelijk aanwezig. Het ADHD-verhaal was na de eerste keer verdwenen, maar telkens kwamen de jongens met andere dingen bij mij, waaruit duidelijk bleek dat er thuis veel aandacht aan besteed werd. Na 3x heb ik gevraagd wat zij nou eigenlijk graag wilden leren, en dat we alleen daar nog maar aan zouden gaan werken. "Niet wat de juf wil, niet wat pappa en mamma willen, maar wat jullie willen." Dat werkte. Vanaf dat moment werden ze meer ontspannen, en durfden ze met eigen ideeën te komen. De jongens onderling waren ook erg met elkaar bezig. Vragen als: "Wat ga jij straks met M. doen?" "Weet jij dat S. blijft zitten?", bleven de

hele tijd langs komen. Het was ingewikkeld om de jongens zich te laten focussen op het eigen werk. De jongens waren ook erg verschillend in hun reactie op de RT. De een wilde zo lang mogelijk door gaan: 'nog even dit, nog even dat', en nog niet terug naar de klas, terwijl de andere de tijd angstvallig in de gaten hield, omdat hij wel op tijd naar de klas terug moest. De laatste sessie heb ik gevraagd hoe ze het vonden, en ook toen waren de meningen duidelijk verschillend. De één vond het leuk dat hij zijn eigen verhaal had gemaakt, en dat het lezen steeds beter ging, de ander vond het wel gezellig, maar vond het ook niet erg om weer in de klas te werken.

Tenslotte ben ik nog 4 weken in een groep aan het werk geweest. Helaas kon ik deze begeleiding niet afmaken, doordat de leerkracht thuis kwam te zitten, en ik het niet wenselijk vond om met allerlei verschillende invallers verder te gaan. Na 4 weken is er natuurlijk nog niet veel bereikt, behalve dat het opvallend was dat de kinderen enthousiast waren over de spellen waarmee ik iedere week kwam. Ze wilden graag nieuwe dingen leren, en mij ook laten zien hoe het de week daarvoor gegaan was. De SOVA-lessen werden als erg leuk benoemd, en bij het wekelijkse rondje complimentjes geven, werden er door alle kinderen complimentjes gegeven over de lessen en over mijn lesgeven. Het is jammer dat ik deze begeleiding niet heb kunnen afronden, omdat het effect van 4 weken natuurlijk erg klein is, en snel weer weg zal ebben.

5.3 Ervaringen van de leerkrachten en intern begeleiders

Alle intern begeleiders waarmee ik heb samen gewerkt tijdens dit onderzoek waren bij voorbaat enthousiast over het onderzoek. Allemaal gaven ze aan deze begeleiding te missen binnen het samenwerkingsverband. Ook hoopten ze dat de ervaringen die wij zouden opdoen tijdens dit onderzoek, positief zouden zijn voor een toekomst van bredere begeleiding vanuit SABOSO.

In paragraaf 5.1 schreef ik al dat ik niet op alle scholen evenveel overlegmomenten heb gehad. Er waren leerkrachten bij die het allemaal wel prima vonden wat ik deed, maar er vooral niet teveel tijd in wilden steken. Het kind ging de klas uit voor de hulp en dat was fijn omdat de leerkracht nu tijd had voor de rest van de groep. Ik kreeg hierbij geen gevoel van samenwerking, en merkte ook zeker dat het werken met deze leerling moeilijker ging. Andere leerkrachten sprak ik wekelijks, en zij waren ook

direct betrokken bij datgene wat ik ging doen in de RT. Ze kwamen met ideeën, vroegen hoe het gegaan was, en waren benieuwd naar evaluaties. Ik vond dit prettig, omdat deze manier van samenwerken mij het snelst de school en de leerling deed kennen, waardoor de RT soepel verliep. Ik hoorde van hen waaraan ik kon werken, kreeg reacties over hoe het in de klas ging, en ze stelden vragen waar ze op dat moment mee bezig waren. Opvallend was echter wel, dat deze verschillen tussen leerkrachten uiteindelijk niet resulteerde in verschillende beoordelingen van de begeleiding. Alle leerkrachten gaven aan dat ze het fijn vonden dat er iemand van buitenaf niet alleen meekeek, maar ook daadwerkelijk meewerkte. Ze zagen vooruitgang, doordat ik met dingen kwam die zij niet deden, en ze waren bereid om dit ook in de klas in te zetten. Alle leerkrachten gaven aan deze hulp graag te willen, mocht deze begeleiding in de toekomst daadwerkelijk ingezet worden.

5.4 Conclusies

Uit de vragenlijst, weergegeven in hoofdstuk 4.1, bleek dat ruim 60% van de intern begeleiders van het samenwerkingsverband SABOSO behoefte heeft aan andere vormen van ambulante begeleiding, naast de al bestaande begeleiding.

Er wordt dan gedacht aan onderzoeken en begeleiden van leerlingen, ondersteuning op sociaal-emotioneel gebied, intensievere en meer structurele hulp en begeleiding die aansluit bij het handelingsgericht werken (HGW).

Concreet hadden de meeste intern begeleiders (meer dan 50%) interesse in:

- interventies door AB gericht op probleemgedrag in de klas/op het plein;
- School Video Interactie Begeleiding (SVIB);
- het geven van voorbeeldlessen naar aanleiding van een specifieke hulpvraag;
- spelbegeleiding;
- co-teaching;
- het geven van RT door de AB naar aanleiding van een specifieke hulpvraag.

Een aantal van deze vormen komen (in ieder geval op dit moment) nog niet aanmerking voor ambulante RT. Te denken valt dan aan interventies door AB, SVIB en spelbegeleiding. Als er in de toekomst collega's van onze SBO deze specialisaties hebben, dan zouden deze diensten ook binnen het samenwerkingsverband aangeboden kunnen worden.

Ook complexe hulpvragen waarbij hulp ingeroepen kan worden van een van de REC's zouden niet binnen het samenwerkingsverband geholpen hoeven te worden. De kennis en ervaring van de mensen die werken binnen een REC is vaak specifiek en uitvoeriger en begeleiding van deze leerlingen zou daarom beter via deze REC's kunnen blijven gaan. Kijkend naar de kennis en ervaring van de ambulant begeleiders van onze SBO, zouden de hulpvragen vooral gericht moeten zijn op leer – en gedragsproblemen die aansluiten bij de leer – en gedragsproblemen die binnen het SBO te vinden zijn. De ambulante RT zou geschikt kunnen zijn voor vragen over (begeleiding van) leerproblemen, sova-trainingen of coachingsgesprekken of het begeleiden van de leerling en de leerkracht in de klas (voorbeeldlessen geven, co-teaching).

Tijdens het uitvoeren van het onderzoek bleek duidelijk dat de samenwerking tussen leerkracht/intern begeleider en ambulant begeleider belangrijk is. Het is belangrijk dat leerkracht en ambulant begeleider op één lijn zitten, maar dat ze ook regelmatig contact hebben, zodat ze van elkaar weten wat er speelt en wat belangrijk voor dit kind is. Op de scholen waar ik veel samenwerkte met de leerkrachten merkte ik de RT soepeler verliep. Bij die overlegmomenten hoorde ik wat er in de klas gebeurde, hoe het liep, welke vragen of problemen er waren. Met deze informatie kon ik direct in de RT aan de slag. Waren deze overlegmomenten er niet, dan was het veel meer gissen: Wat gebeurt er wel en wat niet? Werkt de aanpak zoals die gebruikt wordt in de RT of moet er iets anders gedaan worden?

Hoe beter de samenwerking, des te optimaler de begeleiding en daardoor ook de resultaten van de begeleiding.

Wil ambulante RT echt resultaat hebben dan is het belangrijk dat:

- leerkrachten, intern begeleiders en ambulant begeleider regelmatig contact hebben, en van elkaar weten wat ze doen en waarom;
- er voor een langere periode hulp gegeven kan worden (minimaal 10-12 weken);
- er een duidelijk hulpvraag is, zodat de juiste vorm van begeleiding voor deze hulpvraag gekozen kan worden.

De vraag welke begeleiding bij welke hulpvraag hoort is nu nog lastig te beantwoorden. Vier hulpvragen, acht weken begeleiding geeft nog niet voldoende materiaal om daar al definitieve conclusies aan te verbinden. Toch denk ik dat een voorlopige onderverdeling gemaakt kan worden:

RT buiten de klas zou voornamelijk ingezet kunnen worden bij hulpvragen die gericht zijn op één leergebied, bijv. lezen of rekenen. De begeleiding buiten de klas zou dan in samenwerking met de leerkracht moeten gebeuren, zodat de leerling in iedere situatie dezelfde aanpak te zien krijgt. Ook de eerder genoemde overlegmomenten zijn dan erg belangrijk.

RT binnen de klas zou voornamelijk ingezet kunnen worden bij hulpvragen die te maken hebben met de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling(en). Zoals bijvoorbeeld de derde hulpvraag uit dit onderzoek. In dit geval ging het om een 'moeilijke' groep 4 waarbij de leerkrachten hulp wilden bij het aanleren van de sociale vaardigheden. Ook als het gaat om de sociaal-emotionele ontwikkeling van één kind zou RT binnen de klas goed ingezet kunnen worden, omdat het kind dan in de omgeving verkeert waar hij het gewenste gedrag ook moet laten zien. Sociale vaardigheden oefenen in een kamertje apart leidt naar alle waarschijnlijkheid tot minder resultaat dan het oefenen van deze vaardigheden in de groep waarin het kind zich dagelijks bevindt. Verder zou RT binnen de klas goed ingezet kunnen worden wanneer leerkrachten een hulpvraag hebben over hoe om te gaan met bepaalde gedragsproblemen. De ambulant begeleider kan dan als co-teacher laten zien hoe de leerkracht in bepaalde situaties zou kunnen reageren, en de ambulant begeleider kan de leerkracht aansturen in de interactie met een bepaalde leerling.

Hoewel de financiële middelen er nu nog voor zorgen dat deze vormen van begeleiding op dit moment nog niet ingezet kunnen worden, heb ik de verwachting dat wij als SBO, met de ambulante RT, een antwoord kunnen geven op de hulpvragen van scholen, mocht Passend Onderwijs daadwerkelijk ingevoerd gaan worden. In hoofdstuk 6 wil ik de randvoorwaarden benoemen waaraan voldaan moet worden wil de ambulante RT daadwerkelijk een succes worden.

5.5 Inclusief (en passend) onderwijs

In deze laatste paragraaf van dit hoofdstuk wil ik de koppeling leggen tussen de ambulante RT en inclusief onderwijs.

Al eerder schreef ik dat inclusief onderwijs (maar dat geldt ook voor passend onderwijs) haast onmogelijk lijkt in de scholen van vandaag. Grote klassen met een leerkracht ervoor, weinig mogelijkheden voor RT buiten/binnen de groep zijn geen ideale omstandigheden om alle kinderen onderwijs aan te bieden op dezelfde school.

Ik wil dit belichten vanuit drie invalshoeken: de leerling, de ouders en de leerkrachten.

In de eerste plaats de leerling. Leerlingen horen op een basisschool, tussen hun vriendjes en vriendinnetjes. Het liefst op een basisschool in de buurt. Dat is het ideale plaatje. Maar niet voor alle kinderen is dit het meest ideale plaatje. Er zijn kinderen die te maken hebben met ontwikkelingsachterstanden, gedragsproblemen of andere sociaal-emotionele problemen, die ervoor zorgen dat het niet in het belang van het kind is om op een normale basisschool les te krijgen. Niet in een groep van 30, niet op een school waar weinig ruimte is om individuele aandacht te krijgen. Koste wat het kost deze kinderen op de basisschool houden zal hen uiteindelijk frustreren.

Het wordt echter een heel ander verhaal wanneer er veel middelen en mankracht beschikbaar worden gesteld om deze kinderen op de basisschool te begeleiden. Als er inderdaad ruimte komt om individueel met kinderen te werken, als er kleinere klassen worden gecreëerd, en als scholen de voorzieningen hebben om deze kinderen op te vangen, zal de basisschool voor sommige kinderen toch een fijne plek zijn om onderwijs te ontvangen, te midden van hun leeftijds – en buurtgenoten. Bewust schrijf ik sommigen, omdat ik ervan overtuigd ben dat er altijd kinderen blijven die behoefte hebben aan die speciale school, met gespecialiseerde leerkrachten.

Ambulante RT zou in dit geval een prachtige oplossing kunnen zijn. De gespecialiseerde leerkracht komt naar de basisschool toe, om hier de kinderen te begeleiden die deze speciale onderwijszorg nodig hebben. Deze kinderen volgen een groot gedeelte van de lessen in de reguliere klas, maar krijgen extra hulp op de ontwikkelingsgebieden waar ze dat hard nodig hebben.

Vervolgens de ouders. Het is voor ouders niet gemakkelijk om te horen dat hun kind het ontwikkelingsniveau en tempo op een basisschool niet bij kan houden. Vaak is de overstap naar een speciale school een lastige stap, die uiteindelijk wel voor opluchting kan zorgen. Toch lijkt me dat veel ouders zouden willen kunnen kiezen voor de mogelijkheid om hun kind op de basisschool te houden met de extra begeleiding van een gespecialiseerde leerkracht. Op die manier blijven de contacten met leeftijdsgenootjes bestaan, maar krijgt het kind toch het onderwijsaanbod wat het nodig heeft.

En tenslotte de leerkrachten. Het onderwijs vraagt veel van leerkrachten. En er wordt steeds meer gevraagd. Passend onderwijs lijkt te gaan zorgen voor een nog grotere verzwaring van de werkdruk van leerkrachten. Het is voor leerkrachten een onmogelijke taak om alle leerlingen op de basisschool te houden, als er niet meer geïnvesteerd wordt in hulp en begeleiding binnen de klas. Dat kan op verschillende manieren: meer voorzieningen, kleinere klassen, meer handen in de klas, gespecialiseerde mensen in de school, etc. Zonder deze extra aanpassingen lijkt inclusief onderwijs niet mogelijk te zijn, en wordt passend onderwijs gezien als een bezuiniging in plaats van een onderwijsvernieuwing in het belang van het kind. Ambulante RT zou zeker een van de aanpassingen kunnen zijn die de scholen gebruiken om meer kinderen binnen de basisschool te houden. De gespecialiseerde leerkracht van de SBO kan de juiste ondersteuning in de groep geven, met tegelijkertijd de collegiale consultatie om de vaardigheden van de groepsleerkracht te vergroten.

5.6 Terugblik en vooruitblik

In de hoofdstuk heb ik de conclusies beschreven die voortkomen uit de analyse van de diverse onderzoeksmiddelen. Ik kan concluderen dat hoewel de ambulante RT scholen op weg zal helpen naar passend onderwijs, er nog veel randvoorwaarden zijn waaraan op dit moment nog niet voldaan kan worden. Ik hoop dat dit onderzoek heeft kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de ambulante begeleiding.

In hoofdstuk 6 wil ik aanbevelingen doen om zo tot een advies richting de toekomst te komen, en wil ik ook mijn ervaringen en ontwikkeling weergeven.

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen en reflectie

In het vorige hoofdstuk ben ik tot de conclusie gekomen dat hoewel ambulante RT een belangrijke uitbreiding van de huidige ambulante begeleiding zou kunnen zijn, er op dit moment nog veel ontwikkelingen nodig zijn om deze hulp ook daadwerkelijk in te gaan zetten binnen het samenwerkingsverband. In dit hoofdstuk wil ik aanbevelingen geven om de juiste randvoorwaarden voor deze vorm van begeleiding te creëren. Verder zal ik reflecteren op het hele proces van dit onderzoek en mijn eigen leerervaringen in dit geheel beschrijven.

6.1 Aanbevelingen

Ik ben dit onderzoek begonnen met het stellen van mijn onderzoeksvraag:

Hoe kan ambulante RT worden ingezet in de begeleiding van zorgleerlingen in het samenwerkingsverband?

Dit onderzoek heeft mij geleerd dat er, van verschillende kanten, behoefte is aan deze vorm van begeleiding. Zowel vanuit de scholen, als vanuit de ambulante begeleiders is er de wens om meer mogelijkheden van intensievere begeleiding te creëren. Maar er zijn, mijns inziens, een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet worden, voordat deze begeleiding daadwerkelijk ingezet kan worden.

1. De belangrijkste voorwaarde is geld. Wil het samenwerkingsverband daadwerkelijk deze begeleiding in gaan zetten dan moeten er mensen komen die deze begeleiding op zich gaan nemen. Ik heb in dit onderzoek op 4 scholen deze begeleiding gegeven, en dit kostte mij ongeveer anderhalf uur in de week per school. Daarbovenop komen dan nog de overlegmomenten met leerkrachten en intern begeleiders. Er zijn gesprekken met leerkrachten en intern begeleiders nodig, het geven van deze begeleiding vraagt een gedegen voorbereiding, en het werken op verschillende scholen zorgt voor reistijden.

Ook zal er geld vrijgemaakt moeten worden voor opleidingsmogelijkheden voor deze begeleiders, naast het realiseren van een uitgebreide orthotheek die up-to-date gehouden wordt met de nieuwste literatuur en hulpmiddelen.

Het meest lastige punt is dat er weliswaar mensen moeten komen die dit werk kunnen doen, maar dat er aan het begin van een schooljaar niet altijd zicht is op de hoeveelheid hulp die gevraagd zal gaan worden per school. Het kan dan aan de ene kant voorkomen dat het samenwerkingsverband met een overschot aan begeleiders zit, omdat de vraag naar hulp uitblijft, maar tegelijkertijd kan er in een bepaald jaar opeens zeer veel vraag naar begeleiding zijn. Dit is een zeer lastig punt voor de personele organisatie.

Toch zijn hiervoor een aantal oplossingen te bedenken:

- Elke school krijgt, naar rato, een bepaald aantal uren voor begeleiding van zorgleerlingen per jaar. Natuurlijk zullen de scholen de kosten voor deze uren voor hun rekening moeten nemen.
- Het samenwerkingsverband maakt gebruik van zelfstandig ondernemers (ZZP'ers), die op het moment dat er een begeleidingsvraag vanuit een van de scholen komt, ingehuurd worden door het samenwerkingsverband.
- De scholen nemen zelf iemand vanuit het samenwerkingsverband voor een aantal uur per week in dienst, waarbij in onderling overleg bekeken wordt welke hulp er geboden kan worden. Deze persoon fungeert dan als speciale leerkracht op de basisschool, maar is tegelijkertijd nog verbonden met de school voor speciaal basisonderwijs.

Een mogelijke tussenoplossing zou kunnen zijn om voorlopig deze extra begeleiding alleen in te zetten in bijzondere situaties. Te denken valt dan aan kinderen die eigenlijk zo snel mogelijk geplaatst moeten worden op een S(B)O, maar die nog niet door de PCL/CvI heen zijn. Als overbrugging zorgt het samenwerkingsverband voor extra begeleiding voor de leerling.

Ook zouden er op beperkte schaal al initiatieven aangeboden kunnen worden aan de scholen. Te denken valt aan SOVA-trainingen of teamworkshops op het gebied van bijvoorbeeld klassenmanagement.

2. Een andere voorwaarde is de mate van samenwerking tussen de scholen en de ambulante RT'er. Uit het onderzoek is gebleken dat de mate van samenwerking invloed heeft op het verloop van de begeleiding. Het is belangrijk dat leerkrachten en begeleider niet naast elkaar werken aan de ontwikkeling van een leerling, maar dat zij dit samen doen. Zij moeten gebruik maken van eenzelfde werkwijze, het geleerde moet terug te zien zijn in de klas en vice versa, en de overlegmomenten zullen een zo passend mogelijk leerstofaanbod moeten opleveren. Dit betekent dat er tijd vrijgemaakt moet worden om deze overlegmomenten te hebben. Het vraagt van leerkrachten en intern begeleiders de bereidheid om samen te werken, en van de ambulant begeleider om aan te sluiten bij de werkwijze van deze leerkracht van deze groep, van deze school.

3. Bekendheid van de begeleider binnen de basisschool

Ik was, voordat ik met dit onderzoek begon, nog nooit op de 4 meewerkende scholen geweest. De meeste intern begeleiders had ik wel eens op een netwerkbijeenkomst gesproken, maar dat waren korte contacten geweest. Ik was dus niet goed bekend met de scholen en de werkwijzen van deze scholen. Omdat ik wel met leerlingen van hen aan het werk ging, vond ik het belangrijk om aan te sluiten bij de werkwijze die gebruikt wordt bij deze leerlingen. Omdat de scholen voor mij onbekend waren kostte dit vrij veel tijd en inspanning. Ik ben blij dat ik de tijd heb genomen om me bekend te maken met deze scholen, omdat het belangrijk is om begeleiding en aanpak in de klas bij elkaar te laten aansluiten. Mocht er in de toekomst een vorm van ambulante RT ingezet worden, dan is het mijns inziens van groot belang dat de begeleider veel op de school komt, zodat er wederzijdse bekendheid is. Praktisch zou dat misschien betekenen dat een begeleider een aantal scholen onder zijn hoede neemt, terwijl collega's andere scholen begeleiden. Zo heeft elke school zijn 'vaste' begeleider, wat er voor zorgt dat deze begeleider goed bekend kan zijn binnen de school.

4. Transparantie in de begeleiding

Tijdens de begeleiding van de twee jongens (hulpvraag IV) werd ik betrokken bij de oudergesprekken. De leerkracht had een duidelijke missie met deze gesprekken en mijn begeleiding: zij wilde externe hulp voor deze jongens. En hoewel ik haar mening onderschrijf, ook ik denk dat deze jongens meer hulp nodig hebben, waren ouders nog niet zover. Zij wilden nog niet aan hulp van buitenaf, en waren erg afwijzend in gesprekken hierover met de leerkracht. Op sommige momenten voelde ik mij tussen

deze twee partijen gezet. De leerkracht verwachtte dat ik haar in haar pleidooi zou ondersteunen, terwijl ouders niet wisten dat dit een onderliggende hulpvraag van de leerkracht was geweest. Het gaf mij een onprettig gevoel, ook al heb ik tijdens de gesprekken me altijd bij mijn remediërende activiteiten gehouden en me niet heb laten verleiden tot het doen van uitspraken over deze externe hulp.

Voor de toekomst is het daarom belangrijk om duidelijke afspraken te maken over wie, wat, wanneer doet. Natuurlijk kunnen begeleiders best gesprekken met ouders bijwonen, maar het is dan van belang dat leerkrachten en intern begeleiders de verantwoordelijkheid van deze gesprekken dragen, en de ambulant begeleider puur als expert zijn/haar kennis inbrengt.

5. Tenslotte is het belangrijk dat de hulpvragende scholen in staat zijn om een duidelijke hulpvraag aan te geven. Ik heb gemerkt dat dit lastig is voor scholen, omdat het probleem soms zo groot lijkt te zijn, dat het lastig is om aan te geven waar de hulp moet beginnen. Toch is het essentieel om dit te weten, voordat ambulante RT ingezet kan worden, omdat het anders een eindeloos proces blijkt, zonder dat iemand weet waar we precies uit willen komen. Aan deze hulpvraag moet vervolgens een duidelijk tijdspad gehangen worden, zodat het van tevoren duidelijk is:

- hoe lang er gewerkt gaat worden met de leerling; en
- welke doelen we willen bereiken.

6.2 De toekomst

De wens van de scholen is duidelijk: meer hulp en rechtstreekse begeleiding.

Tegelijkertijd is de realiteit nog niet zover. Het samenwerkingsverband zal niet zomaar deze begeleiding in kunnen voeren. Dit vraagt overleg met scholen: Wat willen jullie? Welke hulpvragen hebben jullie? En wat hebben jullie er voor over om deze begeleiding te krijgen?

Het vraagt ook om een andere werkwijze van de ambulant begeleiders.

Veranderingen die, als passend onderwijs straks realiteit wordt, noodzakelijk zijn, maar ook tijd kosten.

Mijn advies zou zijn om als samenwerkingsverband het komende jaar (en misschien wel de komende jaren) in gesprek te gaan met alle betrokkenen. Dit moet op zoveel mogelijk verschillende niveaus gebeuren: op IB – netwerken, tijdens directie – netwerken, binnen schoolteams, in de werkgroep SABOSO, binnen de SBO.

Samen zullen we er achter moeten komen waar de scholen mee geholpen zijn, maar ook welke expertise er al binnen de SBO aanwezig is, en welke expertise nog ontwikkeld moet worden. Wat zijn de (on)mogelijkheden? Welke obstakels moeten er overwonnen worden? Ook zal er gepraat moeten worden over financiële mogelijkheden: wat betekent het om ambulante RT in te voeren als onderdeel van het Expertise Centrum wat de Emmaschool eens wil worden.

De vraag of er behoefte aan is, kan dankzij dit onderzoek met een volmondig ja worden beantwoord. De vraag of directies en scholen bereid zijn om hierin te investeren is een vraag die hopelijk in de toekomst beantwoord gaat worden.

6.3 Reflectie

Ik heb dit onderzoek als zeer leerzaam ervaren. In eerste instantie was ik huiverig. Zo'n onderzoek doen leek een enorm iets waar ik niet goed aan durfde te beginnen. Bovendien vond ik het best spannend om als beginnend ambulant begeleider een onderzoek te doen naar een andere manier van ambulant begeleiden. De start was daardoor ook moeilijk. Ik wist nog weinig van het begeleiden van leerkrachten en leerlingen, en wist daardoor ook niet zo goed wat ik wilde veranderen. Naarmate de tijd vorderde, leerde ik meer over de huidige vorm van begeleiden. Ik ging in de praktijk ervaren wat er goed loopt, en waarvan ik dacht: dit moet anders kunnen. Oprecht verbaasd was ik over de vele reacties van de intern begeleiders, met allemaal een duidelijke mening over hoe ze het graag zouden willen. Toen ik die reacties eenmaal binnen had, werd me duidelijk wat ik wilde gaan doen. Gelukkig waren er een aantal enthousiaste leerkrachten die een hulpvraag voor mij hadden, en toen kon ik aan het werk. Het was spannend om binnen onbekende scholen aan het werk te gaan met leerlingen, maar vooral de vele overlegmomenten met leerkrachten en intern begeleiders gaf mij voldoende vertrouwen om hier mee aan het werk te gaan.

In het begin van de opleiding RT heb ik mijzelf de volgende doelen gesteld:

- * Ik wil graag meer vakinhoudelijke kennis. Op dit moment vind ik het nog moeilijk om verschillende leerproblemen te herkennen en heb ik nog niet heel veel verstand van gewenste aanpakken en hun effecten. Ik wil graag weten hoe ik een didactisch probleem herken, en wat mijn vervolgacties dan zijn.
- * Ik wil graag leren hoe ik een gedegen onderzoek doe, en hoe ik daar een professioneel en duidelijk leesbaar verslag van kan maken. Ik wil kennis hebben van verschillende toetsen.
- * Ik wil leren om goede, oplossingsgerichte vragen te stellen aan leerkracht/ouders/kind.
- * Ik wil kennis hebben van externe personen/zorginstellingen die de leerling kunnen begeleiden in de ontwikkeling. Ook wil ik weten hoe ik deze personen/zorginstellingen kan inschakelen en welke protocollen daarbij gevolgd moeten worden.
- * Ik wil graag een creatieve RT'er worden, die op de hoogte is van nieuwste ontwikkelen en met verschillende aanpakken kan variëren om zo de leerlingen gemotiveerd te houden.

De verschillende modules van deze opleiding hebben mij een zekere basiskennis gegeven, zodat ik in de begeleiding van zorgleerlingen met leerproblemen, leerkrachten adviezen kan geven, zodat zij met deze leerlingen aan hun ontwikkeling kunnen werken. Tijdens de uitvoering van dit onderzoek heb ik daarnaast geleerd om ook zelf met zorgleerlingen aan de slag te gaan, creatief in te spelen op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen, en een oplossingsgerichte werkwijze te hanteren. Oftewel: doorgaan met wat goed gaat, stoppen met wat niet lukt! Dankzij een goede planning heb ik dit onderzoek niet als heel zwaar ervaren. Ik wist wanneer ik welke onderdelen wilde starten en afronden, en heb mij daar redelijk aan kunnen houden. Wel had ik er soms moeite mee om onderdelen af te ronden, omdat het altijd nog een beetje beter of anders zou kunnen.

Ik heb veel geleerd over de basisscholen. Doordat ik alleen maar op het SBO heb gewerkt, had ik niet echt een goed beeld van de basisschool. Ik ben blij dat ik deze periode intensief contact met intern begeleiders en leerkrachten heb gehad, omdat ik nu beter zie welke problemen zij tegen komen in de klassen, en op welke manier zij ondersteuning kunnen gebruiken. Ik heb geleerd dat het belangrijk is om het gedrag

van leerkrachten ten opzichte van leerlingen mee te nemen in de begeleiding van de zorgleerlingen. Maar hoe belangrijk dat ook is, het is ook ontzettend moeilijk.

Concreet heb ik tijdens dit onderzoek gewerkt met een leerkracht die mij (en de intern begeleider) het gevoel gaf niet echt vooruitgang te verwachten van de leerling waarmee ik zou gaan werken. Ik vond het verschrikkelijk lastig om tegen deze lage verwachtingen in te gaan, en mijn ideeën over de hulp voor deze leerling over te dragen naar de leerkracht. Ik heb soms de neiging om te veel mee te gaan in de manier waarop leerkrachten tegen hun kinderen aan kijken. Dit onderzoek heb ik juist willen uitvoeren door de verschillende visies van leerkracht, intern begeleider en ambulant begeleider samen te voegen, om zo tot een goede werkwijze voor deze leerlingen te komen. En hoewel ik het soms eng vond om een andere visie te hebben, bleek uiteindelijk dat we daardoor van elkaar leerden en tot goede oplossingen voor de leerlingen kwamen.

Ik heb veel respect gekregen voor alle inzet die geboden wordt om zorgleerlingen toch op hun plekje op de basisschool te kunnen houden.

Wat ik daarin nog wel lastig vind om in te schatten is wanneer externe hulp ingeschakeld moet worden, en op welke plek deze hulp dan het best te vinden is. Er zijn zoveel instanties en het is zo belangrijk dat je de juiste routes naar deze instanties te vinden weet. Gelukkig zijn er veel mensen om me heen die deze routes al wel kennen, en ik merk dat ik veel van deze mensen leer.

Tenslotte vond ik het moeilijk om dit onderzoek op een juiste manier af te ronden, doordat het een vrij subjectief onderzoek is. Ik kan geen harde feiten aandragen of dit onderzoek wel of niet geslaagd is, ik heb geen controlegroep of beginsituatie. Ik realiseer me dat dat niet het meest ideale uitgangspunt voor een onderzoek is, en toch ben ik blij dat ik dit onderzoek gekozen heb. Deze pilot heeft de basisscholen een idee gegeven over hoe de begeleiding van zorgleerlingen er uit zou kunnen gaan zien. Het heeft de SBO geleerd welke hulp er in de toekomst ingezet zal moeten worden, en welke expertises er gevraagd worden vanuit de basisscholen. En mij heeft het als beginnend ambulant begeleider en RT'er geleerd hoe ik kan samenwerken met leerkrachten en intern begeleiders.

Terugkijkend naar de doelen die ik beschreven heb in mijn POP, heb ik verschrikkelijk veel geleerd deze periode. Maar om een creatieve remedial teacher of ambulant begeleider te worden en te blijven, zullen nieuwe ontwikkelingen en onderwijsbehoeften van diverse leerlingen mijn aandacht blijven vragen. Gelukkig werk ik dagelijks met inspirerende collega's, zowel van de SBO als de basisscholen binnen het samenwerkingsverband. Ik ben blij dat dit onderzoek mij geholpen heeft om zelfverzekerder de uitdaging van ambulante begeleiding uit te voeren. Het was een leerzame periode: ik heb zin in een toekomst als ambulant RT'er!!

Nawoord

Terugkijkend op de periode die ik bezig ben geweest met dit onderzoek realiseer ik me dat er veel mensen zijn geweest die me, ieder op hun eigen wijze, hebben geholpen bij het proces.

In de eerste plaats wil ik hier mijn collega's van de basisscholen bedanken. Zij hielpen me bij het uitvoeren van het actieonderzoek en waren bereid daar tijd en energie in te steken. Ik heb verschrikkelijk veel kunnen leren van die maanden dat ik op de basisscholen rond mocht lopen.

Daarnaast mijn eigen collega's van de Koningin Emmaschool. Ik kreeg van hen de tijd en de mogelijkheden om met dit onderzoek bezig te zijn. In het bijzonder wil ik Marijke Visser bedanken voor het meedenken, het adviseren en Mérie Boers voor de momenten van brainstormen en het kritisch meelezen van dit onderzoeksverslag.

Nettie Veeninga, mijn begeleidster van Fontys OSO wil ik bedanken voor de begeleiding en feedback. Dankzij haar wist ik hoe te beginnen met dit onderzoek, en door te gaan. Ook mijn Critical Friends ben ik veel dank verschuldigd. Zij luisterden als ik niet wist hoe ik verder moest, dachten mee tijdens het proces en ze hebben er voor gezorgd dat ik bleef volhouden.

Tenslotte alle mensen die mij op het juiste moment een duwtje in de rug gaven.
Bedankt!

José van Dasselaar

Literatuur

- Boerman, R. (2008). Hoe een Ambulant Begeleider voor beweging zorgt. In: VHZ, 48-1, 15-18.
- Dossier Passend Onderwijs, <http://www.balansdigitaal.nl/sitemanager.asp?pid=2093> , bekeken in januari 2010.
- Dijkma, S. (2009). Notitie: Heroverweging Passend Onderwijs. http://www.passendonderwijs.nl/files/media/nieuws/162739_heroverweging_passend_onderwijs.PDF bekeken in januari 2010.
- Kallenberg, T.; Koster, B.; Onstenk, J.; Scheepma, W. (2007). Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Koninklijke Effatha Guyot Groep (2009). Het Rotsoord Ambulante Dienstverlening – Informatiebrochure. www.effathaguyot.nl
- Regionaal Netwerk Passend Onderwijs Rijnstreek (2008). Aanvraag veldinitiatief Passend Onderwijs. http://www.kpcgroep.nl/primair-onderwijs/bestuur-en-beleid/passend-onderwijs/praktijkvoorbeelden/~/_media/Files/DocumentenPO/Aanvraag_veldinitiatief_Regionaal_Netwerk_Rijnstreek.ashx , bekeken in januari 2010.
- Rosario, B.; Coles, C.; Redmon, P.; Strawbridge, J. Prince George's County Public Schools. Co-teaching in the classroom. Presentation on: <http://www.magonline.org/CoTeachingInTheClassroomREVMAGPresentation.pdf> , bekeken in december 2009.
- Vernieuwing zorgstructuren in het funderend onderwijs. <http://www.oudersaanzet.nl/ktmlite/files/uploads/publicaties/not.zorgstr.onderw.%20minocw.30-09-05.pdf> bekeken in januari 2010.
- What is co – teaching? A guide to co – teaching. (2004) http://www.sagepub.com/upm-data/6847_villa_ch_1.pdf Bekeken in december 2009.
- www.saboso.nl , bekeken in januari 2010.
- www.stichtinggewoonanders.nl , bekeken in december 2009.
- www.youtube.com, met als zoekterm: co-teaching video's. Bekeken in januari 2010.

Bijlage 1 Vragenlijst voor de intern begeleiders

Onderzoek naar effectiviteit van uitgebreidere ambulante begeleiding

Naam:

Naam school:

1. Hoeveel kinderen van jouw school worden op dit moment begeleidt vanuit SABOSO?

2. Kun je (bij benadering) aangeven hoeveel van deze kinderen problemen ervaren op de volgende gebieden.

(1= komt niet voor, 2= nauwelijks, 3=ong. de helft van alle kinderen, 4=groot gedeelte van de kinderen, 5=alle kinderen)

0 Gedrag:

0 Interactie met leerkracht : ____

0 Interactie met leerlingen : ____

0 Sociaal onhandig gedrag : ____

0 Introvert gedrag : ____

0 Extrovert gedrag : ____

0 Samen spelen/samen werken : ____

0 Klassikale instructie : ____

0 Zelfstandige verwerking : ____

0 Tempo : ____

0 Automatiseren : ____

0 Motoriek : ____

0 Lezen : ____

0 Rekenen : ____

0 Taal : ____

0 Werkhouding, concentratie : ____

0 Communicatie : ____

0 Thuissituatie : ____

0 Anders, nl. : ____

3. Kun je de ambulante begeleiding vanuit SABOSO **kort** beschrijven? (mag in steekwoorden)

4. Wat is positief aan deze begeleiding?

5. Zijn er dingen die je mist in deze vorm van begeleiding? Welke punten zouden verbeterd kunnen worden?

6. Jij zou het ideale plaatje van de Ambulant Begeleider vanuit SABOSO mogen schetsen. Hoe zou dat eruit zien?

7. Een uitgebreidere vorm van ambulante begeleiding zou kunnen bestaan uit:

☐ Het geven van RT nav een specifieke hulpvraag (op gebied van lezen/rekenen/taal, etc.)

☐ Co-teaching: Gerichtte begeleiding voor de leerling met specifieke onderwijsbehoeften is een verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Bij co-teaching werken twee leerkrachten, namelijk de reguliere leerkracht en de ambulant begeleider, in één klaslokaal als gelijkwaardige partners samen.

☐ School Video Interactie Begeleiding

☐ Neveninstromers (leerlingen met een andere moedertaal) begeleiden. Bijv. pre-teaching of woordenschat.

☐ Voorbeeldlessen geven nav een specifieke hulpvraag van een leerling met een gedrags/leerprobleem.

☐ Trajectbegeleiding richting voortgezet onderwijs en/of rugzakaanvraag

☐ Spelbegeleiding

☐ Interventie gericht op (probleem)gedrag in de klas/op het schoolplein

☐ Hulp en/of begeleiding bij het opstellen van een juiste hulpvraag (bv. voor het zorgloket, LGF-aanvraag, GGZ, BJJ ed.)

Twee vragen naar aanleiding van deze lijst:

1. Heb je aanvullingen op deze lijst? Welke wensen op het gebied van ambulante begeleiding vanuit SABOSO zijn er?
2. Wil je (in de bovenstaande lijst) aankruisen welke van deze vormen je geschikt zouden lijken voor jouw school/leerkrachten/leerlingen?

8. Heb je specifieke hulpvragen waarbij een uitgebreidere vorm van ambulante begeleiding vanuit SABOSO wenselijk zou kunnen zijn? Zo ja, welke zijn dat? (hulpvragen hoeven niet uitgebreid of definitief te zijn, een eerste opzet is genoeg!)

9. Alleen invullen als je bij vraag 8 een specifieke vraag/specifieke hulpvragen hebt ingevuld. Zou je (samen met de betreffende leerkracht) mee willen doen in het onderzoek naar de effectiviteit van de uitgebreidere Ambulante Begeleiding?

0 Ja, ik doe (samen met leerkracht/en) graag mee in dit onderzoek.

0 Nee, ik doe liever niet mee.

10. Eventuele opmerkingen/vragen:

Ik wil je bedanken voor het invullen van deze vragenlijst! De uitkomsten van deze vragenlijst zullen gebruikt worden voor mijn onderzoek. Voor vragen of opmerkingen daarover ben ik op maandag of dinsdag beschikbaar op de Koningin Emmaschool. Het is helaas niet mogelijk om meer dan 4 kinderen/hulpvragen op te nemen in mijn onderzoek. Zijn er meerdere aanmeldingen, dan zal ik een keuze maken in de begeleiding die ik ga geven. Heb je aangegeven (bij vraag 9) mee te willen doen in het onderzoek dan neem ik in de eerste week van januari 2010 contact met je op.

José van Dasselaar

Nijkerk, December 2009

Bijlage 2 Begeleidingsplan Hulpvraag I



BEGELEIDINGSPLAN

Leerling: R.	Ingangsdatum: 1 februari 2010
Groep: 4b	Handelingsplan nr: 1
Leerkracht: A.	Evaluatiedatum: 29 maart 2010
Vakgebied: Rekenen	

Probleem Omschrijving	R. is een leerling uit groep 4. Er zijn vermoedens van DCD. R. heeft op verschillende gebieden veel moeite om het tempo van de groep bij te houden. Het automatiseren gaat erg moeizaam. Veel aangeleerde leerstof zakt na verloop van tijd weer weg.
--	---

Beginsituatie: toetsgegevens	R. krijgt extra hulp voor lezen. De CITO rekenen van januari heeft hij niet goed gemaakt. De IB geeft aan dat mogelijk ook komt doordat het hem niet lukt om na een klassikale instructie, in een grote groep aan het werk te gaan. Mogelijk zou het resultaat 1 op 1 beter zijn. Uit zowel de CITO als uit zijn werk blijkt dat hij veel omkeringen maakt, en dat hij veel moeite heeft met het overzicht op een bladzijde.
---	---

Leerdoel:	- R. kan de getallen tot 100 correct benoemen + opschrijven. - R. kan de getallen tot 100 op de juiste plek op de getallenlijn positioneren. Ook werken we zijdelings aan het overzichtelijk maken van bladzijden uit je rekenboek: Waar begin je? Hoe maak je een bladzijde? Wat heb je op tafel liggen als je gaat rekenen? Welke hulpmiddelen heeft R. nodig om zijn werk in zijn boek te kunnen maken?
------------------	--

Inhoud/middelen/materialen	Organisatie:	Wie:
<u>Getallen tot 100 correct benoemen + opschrijven.</u> Materiaal: Getalkaartjes Getallenlijn Grote tekenvellen + potloden Lege blaadjes	Aan de hand van het stappenplan 'getallen tot 100' (zie bijlage), gaan we aan de slag om de getallen op de juiste wijze in te prenten.	José, 1x in de week op maandagmorgen.
<u>Getallen op een getallenlijn tot 100 positioneren.</u> Materiaal: Centimeter Getallenlijn (leeg + beschreven) tot 20 + tot 100. Burenbingo Strook van 10 centimeter Potloden + lege blaadjes.	Eerst oriënteren op de getallenlijn (dmv centimeter) en vervolgens daar opdrachtjes mee uit voeren. Vervolgens door middel van denken aan de centimeter over de getallenlijn bewegen. Tenslotte buurgetallen noemen van een te noemen getal + opschrijven. Het invullen van stukjes getallenlijn.	José, 1x in de week. Burenbingo kan ook in de klas gespeeld worden.
<u>Overzicht in werk</u> Materiaal: Werkbladen om te oefenen Lege blaadjes Schrijfmateriaal Evt. maken van een stappenplan	Tijdens het werken in de RT werken we ook aan het overzicht houden tijdens je werk. Wat zijn moeilijke dingen? Wat is een handige manier van werken? Eventueel kunnen we het visueel kunnen maken: wat ligt er op je tafel als je gaat werken? waar begin je? etc.	1x in de week op maandag. Evt. vervolg in de klas.

EVALUATIE			
WANNEER	MIDDEL	RESULTAAT	VERVOLG
29 maart 2010 + evaluatie- gesprek op: 30 maart 2010	Analyseren van het gemaakte werk tijdens de RT Gesprekken met R., leerkracht en IB.	Zie evaluatieverslagen, te vinden in bijlage 2 en 3.	

Bijlage 3 Tussenevaluatie Hulpvraag I

Februari 2010

Wat heb ik gedaan?

- aanleren van het schrijven van de getallen tot 100;
- oplezen van de getallen tot 100;
- springen over de getallenlijn (heen en weer);
- burengegetallen leren van de getallen tot 100;
- positioneren van de getallen tot 100 op een (bijna) lege getallenlijn.

Hoe is het gegaan?

R. is enthousiast en kan eerlijk vertellen over wat hij moeilijk vindt en wat niet. De oefeningen die we doen doet hij na instructie + voorbeeld goed. Hij wil het liever niet ook in de klas doen ("anderen doen het ook niet zo...").

Het schrijven van de getallen gaat goed zolang R. het stappenplan volgt zoals hem dat is aangeleerd. Hij heeft nogal de neiging om het snel te willen doen (ik heb het idee dat hij graag wil laten zien dat hij het best kan). Als hij de stappen overslaat gaat het echter vaak mis. Goed is wel te zien, dat hij kritisch naar zijn werk kijkt: vaak ziet hij zelf al dat hij de getallen verkeerd geschreven heeft.

Het oplezen van de getallen gaat steeds beter. Hij vindt houvast aan een tussenstap (bijv. 65 → bestaat uit 60 en 5). Als hij deze tussenstap visueel ziet, weet hij het getal direct goed te zeggen. Als hij deze tussenstap alleen verbaal maakt, lukt het hem wel, maar is het duidelijk moeilijker voor hem.

Het springen over de getallenlijn en het opnoemen van buurgetallen gaat prima. Alleen de lagere buurgetallen kosten R. nog moeite. Hij heeft dan visuele steun nodig. Goed om te zien is dat hij dan wel direct de goede getallen weet aan te wijzen op de getallenlijn.

Positioneren gaat eigenlijk prima. Zijn strategie is niet heel handig. Hij begint al met het trekken van lijntjes of het opschrijven van een getal, en gaat dan nadenken. Daar hebben we een aantal keer aangewerkt. Aangeleerd om eerst het getal op te zoeken op de getallenlijn, een streepje zetten, en dan pas een lijn trekken of een getal op te

schrijven. Ook hierbij heeft hij veel feedback nodig om deze strategie te blijven toepassen. Hij valt gauw terug in de oude werkwijze.

Conclusie

Veel herhaling en inoefening laat zien dat R. zeker leerbaar is. Zijn zwakke mogelijkheden tot automatiseren zorgen er echter voor dat hij snel terugvalt in oude fouten/werkwijzen. Dit zorgt ervoor dat het enorm veel tijd kost en veel directe feedback voordat R. zich de leerstof echt eigen maakt. Het is belangrijk dat er een manier wordt aangeleerd (mogelijk in samenspraak met R.) en dat deze manier consequent wordt gevolgd (zowel met verbale als visuele ondersteuning).

De komende weken wil ik de getallen tot 100 blijven herhalen. Verder wil ik een begin maken met het maken van sommen tot 20, en daarbij vooral aandacht schenken aan het gebruiken van handige strategieën.

Bijlage 4 Eindevaluatie Hulpvraag I

30 Maart 2010 Aanwezig waren: M. (IB), A. (groepsleerkracht) en José (AB).

Ik heb met R. gewerkt aan:

- het schrijven van de getallen;
- het heen/terugspringen over de getallenlijn;
- optel/aftreksommen tot 20.

R. is enthousiast tijdens de sessies. Hij kan goed terugroepen wat we gedaan hebben. Een – op – een laat hij redelijke resultaten zien. Hij schrijft de getallen goed en vlot op, kan ze oplezen, kan heen en weerspringen over de getallenlijn. Het maken van sommetjes gaat bijna volledig tellend. Ben bezig geweest om hem strategieën daarvoor aan te bieden (bv. Als je 5-5 weet, dan lukt 5-4 ook).

Hij geeft aan tijdens de rekenlessen wel te merken dat het beter gaat dan daarvoor, maar of dat reëel is? Uit zijn rekenboek blijkt volgens mij niet echt dat hij het geleerde ook toepast in de praktijk.

De leerkracht geeft aan dat ze zeker resultaat ziet in de rekenles. Omkeringen komen nauwelijks meer voor, en R. lijkt gemotiveerder voor het rekenen. Hij werkt keihard aan zijn werk (moet dan bijv. een rijtje afhebben) en heeft dan ook de meeste sommen goed.

We bekijken de mogelijkheden die de school verder heeft voor R. Er is weinig RT beschikbaar.

Wat belangrijk is:

- de komende maanden werken aan het wegwerken van de hiaten. Als hij 2x in de week RT voor rekenen kan krijgen, en de RT zorgt voor leerstof in de klas, kan hij mogelijk wat achterstanden wegwerken. Wel alleen naar de minimumdoelen kijken, en de rest achterwege laten. Wat moet hij echt beheersen?
- Bij rekenopgaven (maar ook bij andere vakken kan dit belangrijk zijn) zoveel mogelijk versiering erom heen vermijden. Niet teveel context erom heen. Kies liever een soort opgave en leer hem die maken.

- Veel positieve bevestiging!! R. voelt dat hij in een uitzonderingspositie zit. Hem bevestigingen in de dingen die hij kan, hem en misschien ook wel de klas uitleggen dat niet alle kinderen alles even snel leren, en dat het soms echt meer tijd en oefening kost. Zijn zelfvertrouwen mag geen knauw krijgen!

De IB geeft aan dat besloten is om R. nog een jaar groep 4 over te laten doen. De komende weken wordt er gewerkt aan het wegwerken van de hiaten in de rekenvaardigheden op groep 3 niveau. Zodat R. zonder achterstand, met liefst een voorsprong kan beginnen aan de 2^e keer groep 4. De leerkracht geeft aan dat ze er niet zomaar een niveau bij kan hebben. We besluiten R. samen met een ander meisje in Remelka te laten werken, gecombineerd met oefeningen op Rekenweb. De leerkracht zorgt voor regelmatig korte instructiemomenten.

Ook gaat ze in de klas uitleggen waarom R. ander werk doet. Het is een fijne groep, en ze verwacht dat de kinderen het zullen begrijpen als hen dat wordt uitgelegd. Ik geef de leerkracht nog een lijstje met tips die R. zouden kunnen helpen bij zijn werkhouding en concentratie. De leerkracht gaat daar samen met haar duopartner een of twee adviezen uit meenemen, die consequent doorgevoerd gaan worden in de groep.

Zowel de IB als de leerkracht geven aan de meerwaarde te zien van deze intensieve hulp. Voor specifieke gevallen, waarbij de eigen RT ook niet goed verder kan, zouden ze graag gebruik willen maken van deze hulp.

Bijlage 5 Intakegesprek Hulpvraag II

Intakegesprek op maandag 4 januari 2010.

Aanwezig bij het gesprek zijn:

L. (Intern begeleider), H. (groepsleerkracht), R. (lio-stagiair) en José (ambulant begeleider)

J. zit in groep 8 van de PWA. De groep bestaat uit 36 leerlingen. In de voorgaande jaren is er veel extra ondersteuning geweest:

- 2 leraren voor de groep
- niveaugroepen met assistentie

Dit jaar staat er een Lio-stagiair voor de groep. Daardoor zijn er ook dit jaar wel weer extra mogelijkheden voor ondersteuning.

J. is een jongen die op gedragsgebied prima functioneert binnen de groep. Hij heeft echter een hele slechte werkhouding. Leerkracht geeft aan dat hij 'echt helemaal niets doet'. Er is, vooral op aandringen van moeder, een aanvraag voor een rugzakje gedaan. Deze is afgewezen.

School heeft daarom besloten J. dit schooljaar RT te geven, hoewel het eigenlijk geen beleid is van de school om RT in groep 8 te geven. Hij krijgt op dit moment 20 minuten RT waarbij vooral gewerkt wordt aan het huiswerk dat de klas opkrijgt. J. kijkt met de remedial teacher SchoolTV en maakt daarvan een 'samenvatting'. Nu J. dit samen met de remedial teacher doet, kijkt hij in de klas niet meer mee, en maakt hij ook geen aantekeningen. Zijn reactie: 'ik kijk het toch nog een keer in de RT?'

J. heeft in december de Drempeltoets gemaakt. Hieruit is 50% PRO (praktijkonderwijs) en 50% LWOO (leerweg ondersteunend onderwijs) gekomen. Een intelligentieonderzoek zal moeten uitwijzen welke vorm van onderwijs uiteindelijk het meest geschikt is voor J.

De leerkracht en intern begeleider maken zich grote zorgen over de overgang naar het voorgezet onderwijs. Zijn werkhouding, concentratie en het plannen van werk, zijn zo zwak dat hij het op deze manier niet gaat redden. Daarnaast is J. ook een angstig jongentje, die bang is dat 'de grote jongens' hem te pakken zullen nemen.

De vraag van de leerkracht is dan ook:

‘Hoe krijg je deze jongen zover dat hij naar het Voortgezet Onderwijs kan?’

We hebben de volgende afspraken gemaakt:

- Ik kom een observatie in de groep doen (maandag 11 januari onder de taalles).
- J. krijgt 8 weken 45 minuten RT van mij. Voorlopig stopt de RT van school dan, zodat deze tijd kan gaan naar kinderen waarvoor het bedoeld is.
- Ik ga met J. werken aan zijn zelfbeeld (waar ben je goed in, waar wil je aan werken), weerbaarheid (hoe reageer je op de juiste manier op situaties waar je bang voor bent), verwachting richting Voortgezet Onderwijs (waar heb je zin in, wat vind je eng). Zo mogelijk bied ik hem steuntjes aan waar hij profijt van kan hebben in situaties waar hij tegen op ziet.



BEGELEIDINGSPLAN

Leerling: J.	Ingangsdatum: 25 januari 2010
Groep: 8	Handelingsplan nr: 1
Leerkracht: H., A. en R.	Evaluatiedatum: 29 maart 2010
Vakgebied: Werkhouding / Sociaal-Emotioneel	

Probleem omschrijving	J. is een jongen met ADHD, die op gedragsgebied prima functioneert binnen de groep. Hij heeft echter een hele slechte werkhouding. Leerkracht geeft aan dat hij 'echt helemaal niets doet'. Er is, vooral op aandringen van moeder, een aanvraag voor een rugzakje gedaan. Deze is afgewezen. School heeft daarom besloten J. dit schooljaar RT te geven, hoewel het eigenlijk geen beleid is van de school om RT in groep 8 te geven. Hij krijgt op dit moment 20 minuten RT waarbij vooral gewerkt wordt aan het huiswerk dat de klas opkrijgt. J. heeft eind 2009 de Drempeltoets gemaakt. Hieruit is 50% PRO (praktijkonderwijs) en 50% LWOO (leerweg ondersteunend onderwijs) gekomen. Een intelligentieonderzoek zal moeten uitwijzen welke vorm van onderwijs uiteindelijk het meest geschikt is voor J. De leerkracht en intern begeleider maken zich grote zorgen over de overgang naar het voorgezet onderwijs. Zijn werkhouding, concentratie en het plannen van werk, zijn zo zwak dat hij het op deze manier niet gaat redden. J. is impulsief in zijn gedrag. Hij zegt 'bang te zijn dat grote jongens op het VO hem te pakken zullen nemen'.
------------------------------	--

Beginsituatie: toetsgegevens	Er is een rugzakje aangevraagd bij REC4. Die is afgewezen. J. krijgt dit schooljaar 1x in de week RT, die is vooral gericht op leergebied. Doordat er een LIO-stagiaire lesgeeft in de klas, is er ondersteuning mogelijk, bijv. op het gebied van rekenen wat in kleine groepjes gegeven wordt.
-------------------------------------	---

Leerdoel:	- J. kent vaardigheden (en kan ze, met hulp, ook toepassen) om zijn werkhouding en concentratie te verbeteren. - J. kan positieve eigenschappen van zichzelf benoemen en ziet ook in dat anderen positieve dingen van hem zien. - J. kijkt positief naar de overstap naar het VO. Hij maakt dingen die hij 'eng' vindt bespreekbaar en heeft vaardigheden om voor deze dingen oplossingen te bedenken.
------------------	--

Inhoud:	Middelen/Materialen/Organisatie	Wie:
<u>Vaardigheden voor het verbeteren van werkhouding en concentratie:</u> Met de methode Kids'Skills leert J. vaardigheden voor werkhouding/concentratie. Instructievorm: coaching + aanleren van vaardigheden en het inoefenen van deze vaardigheden. <u>Positieve eigenschappen:</u> Instructievorm: coaching. Bewustmaken van de positieve eigenschappen die J. heeft. Feedback geven op positief gedrag + laten nadenken over wat anderen van hem vinden als hij dat positieve gedrag laat zien. <u>Overgang VO:</u> Instructievorm: coaching, verwoorden van gevoelens + oplossingen hiervoor bedenken. Spelen van brugklassspel + bespreken van wat er spelenderwijs langskomt.	1x in de week op maandag van 10.30 – 11.10 uur. (8 sessies) Materialen: Kids' Skills Werkbladen met oefeningen rondom zelfbeeld Werkbladen met fictieve situaties die zich kunnen voordoen op het VO. Het brugklassspel Eigenwijsjes/Tongbrekers	José + toepassen in de klas door leerkracht/LIO

EVALUATIE			
WANNEER	MIDDEL	RESULTAAT	VERVOLG
29 maart 2010	Analyse van de gesprekken met J. Gesprekken met J., leerkrachten en IB.	Zie evaluatieverslagen, te vinden in bijlage 6 en 7.	

Bijlage 7 Tussenevaluatie Hulpvraag II

Februari 2010

Wat hebben we gedaan?

Met J. ben ik vooral bezig geweest met het voeren van gesprekken om hem meer bewust te laten worden van:

- zijn gedrag op school en de consequenties daarvan (zowel positief als negatief);
- de overgang naar het VO: wat veranderd er dan? hoe ga je daar mee om?
- werkhouding, planning en overzicht houden.

Hoe is het gegaan?

J. kende mij voor deze sessies niet, dus ben ik de eerste paar keer vooral bezig geweest met het kennismaken. J. was vanaf het begin eerlijk, en kon goed kijken naar eigen gedrag, maar stelde zich nog niet heel erg open. Als 'ijsbreker' had ik een spel (het Brugklasspel) bij me, wat we iedere keer als afsluiting speelden. Wat opviel was dat de situaties die daar voorbij kwamen, J. zeer aanspraken, en er op die momenten sprake was van openheid. De derde keer ben ik daarom begonnen met dat spel, en heb ik tussendoor de link gelegd naar J. zelf: Hoe zie jij dat? Maak jij dat ook wel eens mee? Hoe zou jij reageren?, etc.

J. was erg open en vertelde eerlijk over hoe hij op school soms reageerde op andere kinderen, wat hij daar zelf van vond, wat anderen daar van vonden. Ook vertelde hij over hoe het thuis ging als hij boos werd, en wat hij er eventueel anders aan zou kunnen doen.

J. kan goed verwoorden 'hoe het eigenlijk zou moeten', maar zijn impulsiviteit zit hem, op die momenten, duidelijk in de weg. Dat viel ook op bij het bespreken en inoefenen van zijn werkhouding (hoe begin je aan een taak, waar let je op, wat is belangrijk?). Hij weet het allemaal prima, kan het goed uitleggen, zegt ook soms wel zo te werken, maar vertelt ook dat hij vaak maar iets doet. Hij lijkt er niet echt mee te zitten dat het dan minder gaat, en voelt ook niet de noodzaak om daar iets aan te veranderen.

Hoe nu verder?

J. lijkt baat te hebben bij deze manier van “coaching”. Hij lijkt zich beter bewust te worden van bepaalde situaties, en kan op die momenten rustig nadenken over alternatieven: “ik hoeft niet altijd boos te worden.” Ik denk dat het voor J. belangrijk is dat hij iemand op school heeft die met hem dit soort zaken bespreekt (dus niet alleen wanneer er iets gebeurd is, en de boel gespannen is, maar ook ter voorkoming). De komende weken zal ik dit nog zeker met hem doen, en wil ik ook proberen om via de methode Kids’ Skills een vaardigheid in te oefenen met J.

Bijlage 8 Eindevaluatie Hulpvraag II

De afgelopen 8 weken heb ik met J. gewerkt in het kader van mijn onderzoek naar de combinatie van RT en Ambulante Begeleiding.

De hulpvraag van school was:

‘Hoe krijg je deze jongen zover dat hij naar het Voortgezet Onderwijs kan?’

Met J. ben ik vooral bezig geweest met het voeren van gesprekken om hem meer bewust te laten worden van:

- zijn gedrag op school en de consequenties daarvan (zowel positief als negatief);
- de overgang naar het VO: wat verandert er dan? hoe ga je daar mee om?
- werkhouding, planning en overzicht houden.

Daarnaast heb ik een aantal weken gewerkt met de methode Kids' Skills, om J. een vaardigheid aan te leren die hij kan inzetten in de klas. Het ging om de vaardigheid om rustig door te kunnen werken, zonder andere kinderen te storen.

De leerkracht geeft aan dat J. het nodig heeft om herinnerd te worden aan de afspraken die ik met hem gemaakt heb tijdens de RT sessies. Hij weet het dan wel, maar gebruikt het niet uit zichzelf in de klas. Na herinnering, weet hij zelf goed aan te geven wat de afspraken waren, en kan hij ze ook nakomen.

Die herinnering zal hij zeker nodig hebben. Het is geen jongen die uit zichzelf dingen gaat doen. Het is wel belangrijk om een band met J. te hebben. Hij heeft voor zichzelf vrij snel uitgemaakt of hij iemand mag of niet. Als er geen goede band is, laat J. weinig van zichzelf zien.

J. geeft zelf aan de volgende dingen voor volgend schooljaar belangrijk te vinden:

1. Klas → aardige kinderen die hem begrijpen en hem helpen als dat nodig is.
2. Vrienden → hij hoopt zijn vrienden van nu te kunnen houden, en ook nieuwe vrienden te maken in zijn klas.
3. Schoolvakken → hij heeft zin in: metaal, hout en dierverzorging. Wiskunde lijkt hem heel moeilijk.
4. Leraren → hij hoopt dat ze beleefd zullen zijn, dat ze zijn vragen zullen beantwoorden. En, wanneer ze hem beter kennen, hem helpen om minder druk en irritant te zijn.

Onderwijsbehoeften van J.:

J. lijkt behoefte te hebben aan individuele aandacht, om te blijven reflecteren op zijn eigen gedrag en op de gevolgen van zijn gedrag. Hij vindt het belangrijk dat leraren en klasgenoten hem niet als irritante jongen zien, maar heeft de ervaring dat dit wel snel gebeurt.

J. heeft leerkrachten nodig die zijn persoon respecteren en niet zijn gedrag bepalend laten zijn.

Ook heeft hij leerkrachten en groepsgenoten nodig die bereid zijn hem te helpen bij het verbeteren van zijn gedrag (J. wil zelf best, maar het lukt hem niet alleen), en die hem niet uitdagen om ongewenst gedrag te laten zien.

Tijdens het werk heeft hij directe feedback nodig op zijn gedrag en werkhouding.

De intern begeleider hoopt dat ze vaker een beroep kan doen op deze hulp vanuit de Emmaschool. Ze zou graag iemand inkopen voor een aantal uur per week, die als gespecialiseerd leerkracht, extra kan werken met de “speciale kinderen” op de basisschool. Ze geeft daarbij aan dat het voor haar belangrijk zou zijn dat deze leerkracht ook zelf nog voor de klas staat op de Emmaschool, zodat er nog een directe feeling met deze populatie is.

Bijlage 9 Intakegesprek Hulpvraag III

1 februari 2010 van 12.00 uur tot 12.45 uur.

Aanwezig: M. (IB), W. (lkr. Groep 4), H. (directeur + lkr. Groep 4) + José (AB).

Introductie

De klas is opvallend door veel negatief gedrag in de groep. Het gaat om een kleine groep van 14 kinderen. Ze hebben beperkt speelgedrag, en reageren sterk op elkaar. Er zitten een aantal “bijzondere” kinderen in de groep. Ze zijn erg fysiek.

Problemen

De groep bestaat uit een paar subgroepjes. Een aantal kinderen vallen daar ook nog weer buiten.

De kinderen kunnen niet goed samenwerken. Een aantal kinderen kunnen de coöperatieve opdrachten uit de taalmethode echt niet uitvoeren.

De kinderen reageren op een negatieve manier op gedrag van de ander. Er zijn een aantal kinderen die dat negatieve gedrag zelfs nog versterken. In de pauze komen ze niet tot spel. Sommige kinderen blijven maar een beetje lopen. Ze spelen wel even als er iemand de boel leidt, maar zodra dat stopt, stoppen alle kinderen direct met het spel.

Wat gebeurt er al?

De leerkrachten proberen spel zoveel mogelijk te stimuleren. Ze leren de kinderen spelletjes aan, en tijdens SOVA gaan ze vaak even naar buiten om ook het spelen te oefenen. Als het spel begeleidt wordt lukt het de kinderen beter om te spelen.

Ook zijn ze bezig met het aanleren van de basisregels. De kinderen pikken dit wel op.

Ze weten het aangeleerde echter niet toe te passen in de praktijk.

De pauzes worden voorbesproken en nabesproken.

In de onderbouw is er al eerder een SOVA – training gegeven. Ook in groep 3 was het een opvallende groep.

Wat gaan we doen?

We leggen de nadruk op samenwerken. De kinderen missen waarschijnlijk een groot aantal basisvaardigheden die van belang zijn bij het samenwerken. Te denken valt aan:

- luisteren naar elkaar
- elkaar aankijken
- complimentjes geven
- hulp geven aan een ander.

We bieden iedere week een spel aan, dat door de week heen geoefend kan worden. Dit spel kan ook gebruikt worden als tussendoorspelletje: even bewegen, zodat het daarna weer makkelijker wordt om mee te doen. Een ander belangrijk doel is dat ze positieve ervaringen opdoen met de andere kinderen, zodat er meer een groepsgevoel ontstaat.

Ook maken we speelplaatsbakken, met speelgoed gericht op het samenspelen, en op niveau van de klas.

Om het samenwerken te stimuleren zullen er groepsvormende en coöperatieve werkvormen in de SOVA – training aangeboden worden.

De SOVA – training wordt 8 dinsdagmiddagen gegeven van 14.15 – 15.00 uur.

Bijlage 10 Tussenevaluatie Hulpvraag III

De groep vraagt om duidelijke leiding. De problemen die deze groep heeft (sterk reageren op elkaar, niet kunnen samen spelen/werken) liggen deels in de aard van de karakters van de kinderen, maar hebben ook zeker met klassenklimaat te maken. De situatie van 3 leerkrachten voor de groep is verre van ideaal, helemaal voor een groep als deze. Soms moet je gedrag van kinderen als leerkracht negeren, soms stimuleren en soms moet je als leerkracht reageren. Het is belangrijk dat je als leerkracht hierin consequent bent. Wanneer er 3 leerkrachten voor de groep staan is het moeilijk om hierin gezamenlijk consequent te zijn. Wil je toch dingen bereiken, dan zullen alle 3 de leerkrachten duidelijk op een lijn moeten zitten.

Het gaat dan om ogenschijnlijk kleine dingen zoals:

- op je stoel zitten tijdens het werk;
- alleen noodzakelijke spullen op je tafel, heb je niets nodig dan is je tafel helemaal leeg;
- tafels laten staan waar ze staan;
- een stilteteken afspreken en deze zo in trainen dat het binnen een paar seconden stil is;
- duidelijke consequenties verbinden aan gedrag dat niet gewenst is in de klas (bijv. wegglopen, praten/roepen door de klas, niet reageren als je aangesproken wordt) → deze consequenties moeten door alle 3 de leerkrachten uitgevoerd worden, anders is het werk voor niets, dan blijf je corrigeren.

Samen spelen/werken

Wat mij opgevallen is tijdens de lessen die ik gegeven heb, is dat de groep best in staat is om samen een opdracht uit te voeren, en dat ze ook goed in kleine groepjes kunnen werken. Maar je moet er als leerkracht strak bovenop zitten. Duidelijk aangeven wat je verwacht, de kinderen complimenteren die dit ook doen, en zo weinig mogelijk negatieve feedback geven aan de kinderen die dit niet doen. Moet je toch corrigeren, doe dit dan zodat alleen het kind het hoort om wie het gaat.

Kring

Je moet je afvragen of je deze groep in een kring wilt zetten. Het is erg onrustig, en ze zijn meer met elkaar bezig, dan met de les. Bedenk, als je het toch wilt, goed wat het doel van een kringgesprek is. Ook is het belangrijk om een kring niet te lang te laten duren.

Bijlage 11 Intakegesprek Hulpvraag IV

Op woensdag 10 februari heb ik samen met de leerkracht en de ouders van M. en S. een eerste gesprek gevoerd. Doel van het gesprek was mijn bevindingen vanuit de observatie van 29 januari bespreken en uitleggen wat ik ga doen tijdens de RT.

Allereerst een verslag van mijn bevindingen:

Algemene indruk

Er heerst een prettige werksfeer in de klas. De routines en regels zijn duidelijk goed bekend. Alle kinderen weten wat er van ze verwacht wordt, en indien mogelijk worden afspraken en opdrachten nog visueel gemaakt. Hierdoor lukt het de kinderen prima om zelfstandig te werken. De leerkracht is positief en verwachtingsvol naar alle kinderen. Dit geeft een fijne sfeer in de klas, waarin kinderen zich duidelijk thuis voelen.

Ook M. en S. laten zien dat zij het zelfstandig werken in redelijke mate beheersen. Wel is duidelijk dat zij, meer dan andere klasgenoten, de bevestiging van de leerkracht hard nodig hebben.

Ook ervaren zij duidelijk steun aan de visuele informatie op het bord (M. loopt tijdens de observatie een aantal keer naar het bord om te kijken wat er van hem verwacht wordt).

De jongens hebben duidelijk behoefte aan beweging. Het is goed dat toe te laten. Ik kan me voorstellen dat het soms voor hen echt nodig zal zijn om even tijdens het werken (bijv. bij het wisselen) een opdrachtje voor de leerkracht te doen, even een stukje lopen door de klas. oid.

De jongens hebben, doordat ze niet bij elkaar in de buurt zitten, geen last van elkaar. Ze zoeken elkaar ook niet op. Ik heb deze observatie geen competitief gedrag gezien. Dat zal zeker met de duidelijkheid en de structuur te maken hebben. In een vrije situatie zal dit mogelijk heel anders zijn, dat heb ik echter niet gezien.

Advies

De jongens hebben nog wel de neiging om naar de leerkracht toe te komen als zij aan de instructietafel zit. Ze weten wel dat de afspraak is, dat dit niet mag, maar ze denken daar op dat moment niet aan. Je zou dit misschien nog visueel kunnen maken. Wij hebben bijvoorbeeld op school een grote kubus (met rood/groen/vraagteken). De kubus met rood bovenop op de instructietafel betekent: je mag niets vragen/zeggen tegen de juf. Komen ze toch, dan hoef je alleen maar op het blok te tikken. Het kan misschien net die visuele ondersteuning zijn, die ze nodig hebben.

Voor de bevestiging tussendoor zou je een hulpronde kunnen inzetten. Halverwege de instructie aan de instructietafel loop je een **vlot** rondje door de klas. Instructie geven is niet de bedoeling, maar even een kind laten weten dat het op de goede weg is, een complimentje uitdelen, kan sommige kinderen helpen om lekker door te werken. Je kunt dan binnen een minuut weer terug zijn aan de instructietafel, maar je hebt wel even alle kinderen laten merken dat ze goed bezig zijn. Eén hulpronde zal meestal voldoende zijn, weet je dat ze een lastige opdracht maken, of hebben ze een drukke dag, dan zou je er ook meer kunnen doen.

Omdat M. veel profijt heeft van visuele ondersteuning zou je voor hem een soort stappenplan kunnen maken wat hij moet doen als hij iets niet weet. (dit kan je ook inzetten voor situaties waar hij boos om wordt.) Waarschijnlijk zal hij zelf daar ook een bijdrage in kunnen leveren. Als je dit vervolgens visueel maakt, en er een soort 'spiekkaart' van maakt, zou dit hem kunnen helpen tijdens het werken. Het kan op zijn tafel liggen of op de plek waar hij aan het werk is. *Dit wil ik eventueel ook wel met hem maken tijdens een RT moment.*

De leerkracht herkent het gedrag vanuit de klas, en ook ouders herkennen deels het gedrag. Toch vinden zij niet dat het een groot probleem is.

Vervolgens leg ik uit wat ik met ze ga doen tijdens de RT.

Met M. ga ik werken aan spelling. Ik zal eerst kijken op welke woorden van groep 4 niveau hij nog uitvalt, vervolgens zal ik deze categorieën remediëren. Ook zal ik werken aan een hulpmiddel voor het zelfstandig werken. Tenslotte zal ik tijdens de RT gesprekjes voeren om M. te leren te reflecteren op zijn gedrag.

Met S. ga ik werken aan lezen. Ik zal in eerste instantie teksten gebruiken uit Lekker lezen.

Later kunnen dit ook teksten zijn over onderwerpen die S. aanspreken. Ik zal naast het werken aan het technisch lezen ook aandacht besteden aan het begrijpend lezen. Tenslotte zal ik ook met S. gesprekjes voeren om te reflecteren op zijn gedrag.

De bedoeling is dat ik 8 dinsdagen met de jongens ga werken. Van 9.15 tot 10.15 uur.

Na 4x zullen we een tussenevaluatie houden, indien mogelijk ook met ouders. Aan het einde zal er een eindevaluatie gehouden worden, waarbij ouders ook aanwezig zullen zijn.

Tussendoor zal ik de leerkracht op de hoogte houden van de dingen die mij tijdens de RT opvallen.

Bijlage 12 Begeleidingsplannen Hulpvraag IV



BEGELEIDINGSPLAN

Leerling: M.	Ingangsdatum: 10 februari 2010
Groep: 4/5/6	Handelingsplan nr: 1
Leerkracht: W.	Evaluatiedatum: 10 april 2010
Vakgebied: Lezen	Schoolverloop: 1 – 2 – 2 – 3 – 4

Probleem omschrijving	M. heeft grote werkhoudingsproblemen. Na een instructie kan hij moeilijk tot handelen komen. Hij kan niet goed zelfstandig werken, vraagt direct hulp als hij het niet meer weet, wil geen fouten maken, en blijft hangen in boosheid als iets hem niet lukt. Hij is onzeker, en heeft problemen met zijn concentratie. Hij heeft problemen op het gebied van spelling (dle 5 bij DL 15), begrijpend lezen (vergeet veel info, kent de functie van verwijswoorden niet). Daarnaast ervaart hij problemen op sociaal-emotioneel gebied: grenszoekend gedrag, competitiegericht t.o.v. zijn tweelingbroer, weet niet hoe te reageren op correctie of complimentjes. Heeft een negatieve instelling, en kan zijn gevoelens moeizaam uiten. Ouders herkennen veel problemen wel (brutaal, grote mond; slecht luisteren, veel herhaling van regels nodig; onrustig, veel wiebelen), maar willen nog geen externe hulp.
------------------------------	--

Beginsituatie: toetsgegevens (Als het handelingsplan zich richt op gedrag in de beginsituatie vooral de reeds ondernomen stappen beschrijven.)	Er is al veel gedaan om M. te helpen: - extra leesbegeleiding (in groep 3 2x in de week, in groep 4 1x per week) - timetimer ter ondersteuning van het werk; - laten verwoorden van de opdracht die hij moet uitvoeren. Buiten de klas: - RT rekenen 1x per week een half uur (vanaf nov. 2009) - Pre-teaching spelling: 1x in de week een half uur (vanaf nov. 2009) M. heeft veel aan: - 1 – op – 1 begeleiding: weinig prikkels - Heen en weerschriftje, waar per dag opgeschreven werd wat goed ging. Het lezen thuis lukt niet goed, er is weinig tijd voor een rustig 1 – op – 1 moment. M. heeft de letters geautomatiseerd.
--	--

Leerdoel:	- M. kan (mbv stop-denk-doe) zelf een oplossing bedenken tijdens het zelfstandig werken, zonder zijn leerkracht om hulp te vragen. - M. kan klankzuivere MKM/MMKM/MKMM-woorden correct schrijven.
------------------	--

Inhoud/middelen/materialen:	Organisatie:	Wie:
<u>Kan zelfstandig oplossingen bedenken</u> REMWEIG: stop – denk – doe: M. leert na te denken over eigen oplossingen ipv hulp vragen aan de leerkracht. <u>Klankzuivere MKM / MMKM / MKMM – woorden schrijven.</u> Door middel van re – teaching worden de aangeleerde woorden extra ingeoefend: - analyse mbv het klankenkoor; - schrijven van woorden; - oplezen van geschreven woorden; - eigen ezelsbruggetjes bedenken + visueel maken	Op dinsdag van 9.45 – 10.15 uur. (8 sessies) Materialen: - klankenkoor - schrijfbordjes + whiteboardmarker - stiften/potloden - fototoestel + printer (voor het maken van een stappenplan) - papier/pen - werkbladen uit de klas	José + toepassen in de klas mbv de leerkracht.

EVALUATIE			
WANNEER	MIDDEL	RESULTAAT	VERVOLG
April 2010		Zie eindevaluatie	

BEGELEIDINGSPLAN

Leerling: S.	Ingangsdatum: 10 februari 2010
Groep: 4/5/6	Handelingsplan nr: 1
Leerkracht: W.	Evaluatiedatum: 10 april 2010
Vakgebied: Lezen	Schoolverloop: 1 – 2 – 2 – 3 – 4

Probleem omschrijving	S. ontwikkelt zich op de hele linie matig. Hij heeft problemen op het gebied van rekenen (getalbegrip tot 100; optellen/afrekken tot 20), lezen (leesniveau AVI E3 instructie), spelling (dle 7 bij DL 15), begrijpend lezen (vergeet veel info, kent de functie van verwijswoorden niet) en werkhouding/zelfvertrouwen/toepassen van instructie/concentratie. Hij heeft een tweelingbroer, er is veel competitiegedrag tussen deze 2 jongens. Ouders herkennen veel problemen wel (slecht luisteren, wiebelig, conflicten met tweelingbroer, niet eerlijk), maar willen nog geen externe hulp. De leerkracht heeft hulp gevraagd voor de ontwikkeling op school.
------------------------------	---

Beginsituatie: toetsgegevens (Als het handelingsplan zich richt op gedrag in de beginsituatie vooral de reeds ondernomen stappen beschrijven.)	Er is al veel gedaan om S. te helpen: - extra leesbegeleiding (in groep 3 2x in de week, in groep 4 1x per week) - timetimer ter ondersteuning van het werk; - laten verwoorden van de opdracht die hij moet uitvoeren. Buiten de klas: - RT rekenen 1x per week een half uur (vanaf nov. 2009) - Pre-teaching spelling: 1x in de week een half uur (vanaf nov. 2009) S. heeft veel aan: - 1 – op – 1 begeleiding: weinig prikkels - extra instructiemoment - benoemen wat goed gaat - minder van hetzelfde maken: succeservaringen! Het lezen thuis lukt niet goed, er is weinig tijd voor een rustig 1 – op – 1 moment. S. heeft de letters geautomatiseerd.
--	---

Leerdoel:	- S. kan een korte tekst (Lekker Lezen) vloeiend lezen na voorlezen/herhaald lezen. Hij begrijpt de tekst ook. - S. kan mkm/mmkm/mkmm – woorden correct opschrijven + direct lezen zonder hakken/plakken.
------------------	--

Inhoud/middelen/materialen:	Organisatie:	Wie:
Beheersing van de grafemen Korte tekst vloeiend lezen Direct lezen van mkm/mmkm/mkmm-woorden + schrijven van deze woorden	- Bespreken van letters + klankgebaar erbij. - Flitsen - Spelen van Hebbes! - aanbieden van tekst dmv voorlezen + bespreken van moeilijke woorden (aanstrepen) - samen lezen + alleen lezen van de tekst - Vragen beantwoorden over de tekst → strategie aanleren over het beantwoorden van begripsvragen. - Uit de tekst halen we 6 woorden, die we analyseren, opschrijven, en teruglezen. De woorden worden op woordkaartjes geschreven en in de klas 1x per dag teruggelezen + geschreven op BLOONmanier.	José op dinsdag van 9.15 – 9. 45 uur. (8 sessies)

EVALUATIE			
WANNEER	MIDDEL	RESULTAAT	VERVOLG
April 2010		Zie eindevaluatie	

Bijlage 13 Tussenevaluatie Hulpvraag IV

9 maart 2010 Aanwezig: moeder, leerkracht en ambulant begeleider

José legt uit wat ze heeft gedaan met de kinderen. Bij S. is er gewerkt aan lezen (o.a. zelf bedenken van verhaaltjes en deze schrijven/lezen) en bij M. is er gewerkt aan spelling en is er een stappenplan voor zelfstandig werken gemaakt.

Opvallend:

- S. is erg impulsief en snel afgeleid. Hij vindt het moeilijk om foutjes te maken, en gaat zich dan uitgebreid excuseren.
- M. is faalangstig, maar wil wel graag leren. Hij heeft zelf goed door dat het zelfstandig werken voor hem moeilijk is.

Moeder herkent dit bij de jongens. Ze geeft aan dat ze thuis veel oefent, en dat dat meestal ook goed lukt. Een enkele keer moet ze de jongens er wel goed bijhouden, maar dat gaat over het algemeen wel.

De leerkracht herkent het ook. Zij ziet in de klas verbetering bij het zelfstandig werken nu ze het stoplicht weer inzet. De jongens zijn er erg op gericht, en het is nu belangrijk dat iedereen dit consequent gebruikt.

Ze geeft aan met de schoolbegeleider van de onderwijsbegeleidingsdienst overlegt te hebben over het invullen van de TRF vragenlijst. Ze legt uit aan moeder waarom en hoe de vragenlijst werkt. Moeder wil graag overleggen met vader, voordat ze toestemming geeft om deze vragenlijst af te nemen.

José werkt nog 4 weken met de jongens. Aan het einde van deze periode hebben we eindevaluatie waar moeder en vader bij zullen zijn.

Bijlage 14 Eindevaluaties Hulpvraag IV

Eindevaluatie M. April 2010

Ik heb in de periode van februari 2010 tot april 2010 met M. gewerkt aan:

- het zelfstandig werken en het maken van hulpmiddelen bij het ZW;
- het correct schrijven van woorden op niveau van groep 4.

In de eerste sessie heb ik door middel van een diagnostisch gesprek bekeken welke woorden M. nog moeilijk vindt om te schrijven.

De volgende categorieën kwamen daaruit:

- eeuw/-ieuw
- v/f
- ng/nk
- eer
- ei/ij
- stomme e
- mmmkm/mkmmm – woorden

In de sessie daarna heb ik een voor een de categorieën aangeboden. Ook hebben we woorden uit deze categorie geanalyseerd met behulp van het klankenkoor. Tenslotte hebben we de woorden geoefend met de BLOON-methode.

M. was gemotiveerd om te werken. Wat me tijdens het werken opviel is dat M. snel begint met schrijven nadat hij het woord heeft gehoord. Hij neemt weinig tijd om na te denken, maar gaat nadenken tijdens het schrijven. Ook controleert hij het woord niet nadat hij het geschreven heeft.

Omdat deze twee dingen ervoor zorgen dat hij veel (onnodige) fouten maakt tijdens het werk, hebben we ingeoeft om:

1. Na het horen van een woord eerst goed na te denken, en het woord in je hoofd in stukjes te hakken: welke klanken hoor je allemaal?
2. Daarna het woord rustig op te schrijven.
3. Tenslotte het woord nog een keer na te lezen nadat het opgeschreven is: klopt het?

Dit is erg moeilijk voor M. Hij wil graag snel, en vergeet dan dat het belangrijk is dat het goed is.

Ook hebben we gesproken over het zelfstandig werken. Omdat dit voor M. in de klas moeilijk is, hebben we het gehad over mogelijke oplossingen. M. vindt het fijn dat hij aan het stoplicht kan zien of hij naar de juf mag of niet. Ook hebben we een stappenplan gemaakt waaraan hij kan zien wat hij moet doen wanneer hij een vraag heeft. Dit stappenplan hebben we gemaakt door foto's te nemen van M. Onder de foto's heeft M. zelf een zinnetje geschreven. De foto + het zinnetje helpen hem om de stappen te onthouden en zich eigen te maken. Bij de gesprekjes hierover geeft M. aan dat hij het niet echt gebruikt, maar dat het wel fijn is om dit stappenplan in zijn laasje te hebben.

Wanneer M. de tijd neemt om rustig de woorden op te schrijven en deze te controleren na afloop is hij goed in staat om deze woorden correct te schrijven. Hij moet hieraan echter telkens herinnerd worden.

Net als S. is M. ook erg bezig met wat S. wel of niet goed kan. Regelmatig begon hij bij mij over het zittenblijven van S. en waar dat door kwam.

Eindevaluatie S. April 2010

Ik heb met S. gewerkt van 10 februari 2010 tot 30 maart 2010. In deze weken heb ik aan de volgende doelen gewerkt:

- het vlot en vloeiend kunnen lezen van een tekst op M4 niveau.
- begrijpen van een tekst op M4 niveau.

Ook heb ik met S. gewerkt aan het reflecteren op zijn werk. Ik heb geprobeerd om hem bewust te maken van de dingen die hij goed kan, en het leren accepteren dat hij ook nog dingen moeilijk vindt.

S. is erg gemotiveerd om aan het werk te gaan. Hij vindt het leuk om met mij te werken. Wel wil hij graag laten zien dat hij het heel goed kan. Zo gaat hij bijvoorbeeld heel snel en radend lezen.

Hij is erg bezig met wat anderen vinden van zijn leren. Wil ook elke keer van mij weten hoe ik vind dat hij leest.

We hebben gewerkt met zelfgemaakte teksten, volgens een vaste werkwijze:

- S. bedenkt het verhaal
- we schrijven het samen op
- de eerste keer lezen we het verhaal samen
- daarna S. alleen.

Bij het voorlezen – samenlezen – alleenlezen, heb ik de nadruk gelegd op het vloeiend lezen, maar in een rustig tempo, zodat het goed verstaanbaar is.

Ook hebben we iedere keer het verhaal besproken. Over wie gaat het verhaal, wat gebeurt er, waar speelt het verhaal zich af? Welk vervolg van het verhaal is logisch? S. kan dit goed benoemen.

De teksten die herhaald zijn voorgelezen, kan S. vlot lezen. De stukken die nog relatief nieuw voor hem zijn, kosten hem duidelijk meer moeite. Hij past zijn strategie niet aan bij een onbekende tekst, hij blijft heel snel lezen. Nadat ik hem hier een aantal keer opgewezen had, ging hij daar wel meer op letten: de eerste keer goed naar de woorden kijken, zodat je de tekst de volgende keren steeds iets vlotter kan lezen.

Opvallend is dat S. erg bezig is met de overgang naar volgend jaar. Hij praat veel over dat hij waarschijnlijk blijft zitten, en vergelijkt zichzelf dan met zijn broertje. Ik krijg het idee dat S. daardoor veel druk ervaart om goed te presteren.